

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

לפני: כבוד השופטת מיכל אגמון-גונן

העותר:

חיים מסוארי

ע"י ב"כ עוה"ד עדי מני ועומר רוזנפלד

נגד

המשיבה:

רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

ע"י ב"כ עוה"ד גילה מאור ארליך מפרקליטות מחוז ת"א

פסק דין

1

2 היה רק מלכוד אחד והוא מלכוד 22..... אור היה
3 מטורף ויכול היה להיות מקורקע. היה עליו רק
4 לבקש; ובו ברגע שהיה עושה זאת, כבר לא היה
5 מטורף והיה עליו לטוס למשימות נוספות. אם טס
6 היה מטורף ולא היה חייב לעשות זאת; אבל אם
7 לא רצה לטוס היה שפוי וחייב היה לעשות
8 זאת." (מלכוד 22 מתוך ג'וזף הלר, מלכוד 22,
9 בתרגום בני לנדאו ובני הדר, 44-45 (1971).
10

11 אדם הלך לבית עולמו. קרוביו, שנותרו בחיים נדרשים, לצורך מימוש זכויותיהם בעניינים שונים,
12 לשנות את פרטי מרשם האוכלוסין לגבי מי שנפטר, כך שישקפו את המצב העובדתי כפי שהיה בפועל
13 קודם לפטירה. הם פונים לבית משפט לענייני משפחה (לעתים ביזמת רשות האוכלוסין וההגירה
14 (להלן: הרשות)), ומקבלים פסק דין הקובע את המצב כפי שהיה בפועל, השונה מהאמור במרשם.
15 הרשות מסרבת לשנות את המרשם על פי פסק הדין. השאלה לפניי היא האם יש סמכות לפקיד
16 הרישום, לסרב לרשום פרטים כפי שנקבעו בפסק דין של ערכאה מוסמכת בישראל.
17

18 העותר טוען כי במרשם האוכלוסין חסרים פרטים עובדתיים לגבי הקשר המשפחתי בין אביו וסבתו
19 (אם האב) שנפטרו. הרישום נדרש לו כדי לזכות באזרחות איטלקית, בה החזיקה סבתו. העותר פנה
20 תחילה לרשות, וזו הפנתה אותו לקבל פסק דין הצהרתי מבית המשפט לענייני משפחה. בית המשפט
21 לענייני משפחה, לאחר שהתובע המציא ראיות לקשר בין אביו לסבתו, קיבל פסק דין הצהרתי,
22 בהסכמת נציג היועמ"ש, שלפיו סבתו של העותר היא אמו של אביו. כעת מבקש העותר את שינוי
23 פרטי המרשם על פי האמור בפסק הדין ההצהרתי. הרשות, שהסכימה למתן פסק הדין ההצהרתי,
24 מסרבת לתקן את המרשם וטוענת כי הדין והפסיקה תומכים בעמדתה כי אין לשנות פרטי נפטרים
25 במרשם האוכלוסין.
26

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

הביטוי "מלכוד 22", כמו הדוגמא המובאת בו, נגזר משם הספר, ומשמעותו היא מצב אבסורדי של חוסר מוצא. כך, בדומה למלכוד 22, העותר פנה לרשות בבקשה לשנות את המרשם, זו הפתה אותו לבית המשפט לענייני משפחה לקבל פסק דין הצהרתי. משעשה כן וקיבל פסק דין הצהרתי בהסכמת הרשות, מסרבת הרשות לרשום את הפרטים שנקבעו בפסק דינו של בית המשפט לענייני משפחה.

אקדים מסקנה לדיון – מצב זה אין לאפשר. כאשר בית משפט מוסמך בישראל נותן פסק דין ממנו עולה כי פרטי המרשם אינם נכונים, על הרשות לתקן את המרשם כאמור בפסק הדין. הכרעת בית המשפט מהווה אסמכתא סופית לשינוי המרשם.

עיקרי העובדות וההליכים שלעניין

1. העותר, מר חיים מסוארי הוא אזרח ישראלי, נשוי ואב לשני בנים בגירים. אביו של העותר, רחמים מסוארי ז"ל (להלן: **האב רחמים**), נפטר ביום 16.04.1991, והותיר אחריו אישה ו-4 ילדים, וביניהם העותר.

2. במהלך שנת 2018 ביקש העותר לקבל עבירו ועבור משפחתו אזרחות איטלקית, מכח אזרחות איטלקית שבה החזיקה סבתו אסתר מסוארי ז"ל, (להלן: **הסבתא אסתר**). העותר טוען כי הבקשה לקבלת האזרחות האיטלקית נדחתה משום שלא ניתן היה להוכיח את הקשר בין הסבתא אסתר לבין בנה, אביו של העותר, רחמים. זאת כיוון, שבנסיבות עלייתם לארץ, שיפורטו להלן, לא נרשם האב רחמים כבנה של הסבתא אסתר במרשם האוכלוסין בישראל.

3. לפיכך פנה העותר אל הרשות וביקש לתקן את המרשם על דרך רישום הקשר המשפחתי בין סבתו לאביו המנוחים, ולקבל תמצית רישום מורחבת של פרטי הרישום המתוקנים. נציגי הרשות מסרו לו כי עליו לקבל לצורך כך פסק דין של בית המשפט לענייני משפחה, המצהיר על הקשר המשפחתי האמור ומורה על מסירת התמצית המבוקשת.

4. ביום 23.10.2018 הגיש העותר תביעה לקבלת צו לתיקון המרשם, שנדונה בבית המשפט לענייני משפחה בתל אביב (תמ"ש 54750-10-18 **חיים מסוארי נ' היועץ המשפטי לממשלה** (לא פורסם, להלן: **התביעה הראשונה**)). בתגובת היועץ"ש, שהיה צד להליך, נטען כי (פס' 6-7 לתגובת היועץ"ש בתביעה הראשונה, נספח 1 לתגובת הרשות לפניי):

"לעניין שינוי פרטי מרשם של נפטר, עמדת רשות האוכלוסין הינה כי אין להיענות לבקשה, אפילו צורפה לה תעודה תומכת. על המבקש לטעון את טענותיהם [כך במקור] כלפי המוסד ממנו הם מבקשים לתבוע זכות הנובעת מהשינוי המבוקש או כלפי אדם אחר, אם הוא צד לעניין....
כן, לעניין פרטי מרשם של מנוח, ראה סעיף 19(ה) לחוק מרשם האוכלוסין [ציטוט הסעיף]. בהתאם לאמור בסעיף, תיקון המרשם ייעשה רק לבקשת התושב שהרישום מתייחס אליו ועל פי תעודה ציבורית כי הרישום לא היה נכון."

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

5. היועמ"ש בתגובתו לבית משפט לענייני משפחה, התייחס לתעודות שהציג העותר מהן עלה כי אכן אביו של העותר, רחמים, היה בנה של סבתו אסתר, שאחזה באזרחות איטלקית. תגובת היועמ"ש לבימ"ש לענייני משפחה הסתיימה כך (פס' 10 לאותה תגובה):

"בשל האמור לעיל, ולאור המבמסכים מתוך המרשם, רשות האוכלוסין משאירה את ההחלטה בדבר קבלת פס"ד ההצהרתי בעניין האימהות של המנוחה על המנוח, וכן לעניין שמה של המנוחה לשיקול דעתו של בית המשפט הנכבד, וכן בכפוף לכך שלא יהיה בו כדי להשליך על המרשם של הצדדים כולם." [הדגשה כז, במקור].

6. ביום 13.1.19 ניתנה פסיקתא של בית המשפט לענייני משפחה (נספח 2 לתגובת הרשות) ולפיה: **"ניתן בזאת צו לפיו המנוח מסוארי רחמים, ת.ז. יליד 1.9.1932 הינו בנה של המנוחה מסוארי אסתר, ת.ז. אשר נולדה ביום 6.2.1906 במצרים"**. הפסיקתא ניתנה ע"י כב' השופט שמואל בר יוסף. בפסיקתא לא צוין דבר לעניין המרשם.

7. לאחר מתן הפסיקתא, הוגשה, מטעם היועמ"ש, בקשה לתיקונה בכל הנוגע לתאריך הלידה של האב, ולפיה העותר לא המציא תעודה המעידה על תאריך הלידה המלא של אביו, רחמים, אלא על שנת הלידה בלבד (נספח 3 לתגובת הרשות). בימ"ש התבקש ליתן פסיקתא חלופית, וזה בתוכנה, למעט שחלף תאריך הלידה של אבי העותר, רחמים, כפי שנרשם בפסיקתא הראשונה יבוא: **"יליד שנת 1982"**. בבקשה לא נטען דבר וחצי דבר לעניין המרשם, והיועמ"ש לא ביקש מבית המשפט להוסיף סייג בפסיקתא ולפיו לא ניתן להורות על שינוי המרשם בעקבות פסק הדין. העותר המציא ראיות לתאריך הלידה המלא של אביו המנוח (שצורפו גם במקור), וביקש להשאיר את הפסיקתא המקורית על כנה (נספח 4 לתגובת הרשות).

8. רק בתגובת היועמ"ש לתגובת העותר, שהתייחסה, בדומה לבקשה לתיקון הפסיקתא, אך לתאריך הלידה של אביו רחמים, נכתב כך:

"בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד מיום 28.2.19, ובהמשך לבקשה לשינוי הפסיקתא, מתכבד הנתבע להודיע כי לאור תעודת הלידה של אבי התובע שהומצאה לידי הנתבע, ובשים לב לכך שתעודת הלידה אינה מאומתת כדין, הוא מסכים לפסיקתא בגרסה שניתנה (הכוללת את תאריך הלידה של אבי התובע), בכפוף לכך שהמדובר בפסק דין הצהרתי בלבד, ומבלי שהדבר ישמש לשינוי פרטי המרשם."

9. על גבי הודעה זו נרשמה החלטת השופט, הפעם שופט אחר, כב' השופט ליאור ברינגר, מיום 21.3.19 כי: **"בהתאם לעמדת היועמ"ש מורה למבקש שלא לפעול לשינוי פרטי המרשם כאמור בתגובה"**. יש לשוב, לחזור ולהדגיש, כי הבקשה שהוגשה בקשר לתיקון הפסיקתא לא נגעה לאפשרות הרישום, אלא אך ורק לעניין תאריך הלידה של אביו של העותר, רחמים. עוד יוגדש כי בבקשה לשינוי הפסיקתא לא התבקש הסייג של אי שינוי המרשם, כך שלעותר לא ניתנה כל אפשרות להתייחס לכך. העותר אכן לא התייחס לכך ושמייך לאחר מכן, ובעקבות החלטה זו הגיש בקשה לחתימה על פסיקתא מתוקנת, בה מופיעה אך שנת הלידה של האב המנוח, גם היא ללא כל סייג בנוגע למרשם. ביום 31.3.19 חתם כב' השופט ליאור ברינגר, שככל הנראה לא היה מודע כי קיימת פסיקתא קודמת, שנחתמה ע"י מותב אחר, על פסיקתא חדשה בזו הלשון: **"ניתן בזה צו לפיו המנוח**

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

מסוארי רחמים ז"ל, ת.ז. יליד 1932 הינו בנה של המנוחה מסוארי אסתר ז"ל, ת.ז. אשר נולדה ביום 6.2.1906 במצרים" (נספח 6 לתגובת המשיבה). היינו על אף שהעותר המציא תעודה הנוגעת לתאריך הלידה של אביו רחמים, כדי לזרז את ההליך, ולאור ההתנגדות, הגיש פסיקתא חדשה לחתימה.

אדגיש לעניין זה כי תגובת המשיבה לפניי בהקשר זה מטעה ואינה משקפת את פני הדברים כפי שפורטו לעיל. בתגובה לפניי טענה המשיבה בפס' 4-5) כך:

4. ביום 13.1.19 נחתמה על ידי בית המשפט לענייני משפחה פסיקתא שקבעה כי: "ניתן בזה צו לפיו המנוח מסוארי רחמים ז"ל, ת.ז. יליד 1.9.1932 הינו בנה של המנוחה מסוארי אסתר ז"ל, ת.ז. אשר נולדה ביום 6.2.1906 במצרים".
5. יודגש כי שבהחלטת בית המשפט צוין במפורש כי: "הפסיקתא נחתמת בד בבד ומובהר כי אין בה כדי להשליך על המרשם של הצדדים כולם".
(הדגשה במקור – מ' א' ג').

המשיבה הפנתה לעניין זה לנספח 1 לתגובתה, הפסיקתא הראשונה, וללא העמקה במסמכים עצמם ניתן היה לחשוב כי כך ניתנה הפסיקתא במקור. וכאמור לא היא. בעיקר כך שהפסיקתא הראשונה ניתנה ע"י מותב אחד, והסייג לעניין המרשם ע"י מותב אחר, ללא מתן אפשרות התייחסות לעותר. אתייחס לכך בהמשך הדברים.

10. לאחר מתן פסק הדין, פנה העותר לרשות וביקש לרשום במרשם האוכלוסין את האמור בפסיקתא לעניין הקשר בין אביו רחמים לסבתו אסתר. ביום 28.10.19 ניתנה תשובת הרשות (מכתב מלשכת ת"א צורף כנספח 6 לעתירה):

1. מאשר קבלת פנייתך בעניין הנדון.
2. הוצג פסק דין הצהרתי הקובע כי המנוחה אסתר היא אמו של המנוח רחמים, עמדת הלשכה המשפטית הייתה להשאיר לש"ד בימ"ש את ההחלטה בדבר קבלת פס"ד הצהרתי לעניין האימהות של המנוחה על המנוח ולעניין שמה של המנוחה אסתר היה בעבר סתות, ובתנאי שלא יהיה בו כדי להשליך על המרשם של הצדדים.
3. לאור האמור לעיל לא ניתן לאשר את בקשתך לביצוע קשר משפחתי לאמו של המנוח.
4. [הושמט - נוגע לקבלת תמצית רישום]"

11. לאור האמור, ולאחר שהעותר, לטענתו, ניסה להתבסס על פסק הדין ללא הרישום לצורך קבלת האזרחות האיטלקית, הגיש, ביום 27.10.2020, תביעה נוספת לבית המשפט לענייני משפחה בתל אביב (תמ"ש 57149-10-20 חיים מסוארי נ' מנהל האוכלוסין ואח' (לא פורסם) להלן: **התביעה השנייה**), וביקש להורות לרשות לרשום את אביו רחמים במרשם האוכלוסין כבנה של סבתו אסתר ז"ל בהתאם לפסיקתא שניתנה בתביעה הראשונה. העתירה נדונה לפני כב' השופט ברינגר, שחתם על הפסיקתא השנייה, וכן הוציא הבהרה לעניין הגבלה על המרשם בהליך הראשון. ביום 13.4.21 נערך דיון בתובענה זו. מפרוטוקול הדיון (שצורף כנספח 7 לעתירה) עולה כי ב"כ העותר פנה שם לבית המשפט וטען כי יש חובה על הרשות לרשום את הפרטים, כיון שהסכימה מהותית כי העובדות

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

הן כפי שנטענו בהליך הראשון בבית המשפט לענייני משפחה. בעקבות דברים אלו נרשמו בפרוטוקול דברי בית המשפט (עמ' 3 לפרוטוקול שם, ש' 10-13):

"התשובה היא לא [מתייחס לטענה לגבי חובת הרישום]. היה הליך מסוים. ניתן פסק דין בהסכמה. בית המשפט נתן פסק דין בהתאם להסכמת הצדדים. נגמר. עכשיו אתה רוצה לבטל את ההסכמה שלהם. איך אני אעשה את זה? אני לא הערכאה המתאימה. אני יכול לאכוף פסק דין על המדינה? זה לבית משפט מנהלי. בית משפט מנהלי גם יטיל עליהם הוצאות"

12. עולה מהאמור, כי כב' השופט ברינגר, לאחר שראה שהסכמת הרשות הותנתה בכך שפסק הדין לא ישמש לשינוי המרשם, לא סבר כי בסמכותו לשנות מההחלטות הקודמות בעניין במסגרת ההליך הראשון, וסבר כי ההליך הראוי שעל המבקש לנקוט בו, לאור סרוב הרשות הוא ההליך המנהלי. לבסוף הורה כב' השופט ברינגר לעותר להודיע עמדתו עד לתחילת מאי 2020. ככל הנראה משהעמדה לא הוגשה, תביעה זו נמחקה ביום 20.07.21.

13. ביום 15.08.2023, הגיש העותר את העתירה שלפניי, ובה ביקש כי יינתן פסק דין שיורה לרשות לקיים את פסק הדין של בית המשפט למשפחה שניתן בתביעה הראשונה, לרשום את סבתו אסתר במרשם האוכלוסין כאמו של אביו רחמים לפי הפסיקתא, ולהמציא לעותר תמצית רישום מורחבת של השניים, לרבות פרטי ילדים ובני זוג. פסק הדין ניתן לאחר שב"כ הצדדים חזרו על טיעוניהם בכתב, והוסיפו וטענו בעל-פה.

תמצית טיעוני הצדדים

תמצית טיעוני העותר

14. העותר טוען כי אביו, רחמים ז"ל, עלה לישראל ממצרים בשנת 1949 במסגרת עליית הנוער, ואילו סבתו, אמו של אביו, אסתר ז"ל, עלתה לישראל ממצרים בשנת 1957. העותר טוען כי כאשר עלתה אסתר ז"ל לישראל, בנה רחמים ז"ל שעלה לפניו היה כבר בגיר, ופקיד משרד הפנים דאז לא רשם את הקשר ביניהם במרשם האוכלוסין. העותר טוען כי במשך כל השנים קיימו אביו וסבתו קשר משפחתי קרוב כאמא ובן, וחיו חיי משפחה מלאים.

15. העותר טוען עוד כי המציא לבית המשפט לענייני משפחה ראיות המצביעות כי אביו רחמים היה בנה של סבתו אסתר. העותר המציא, בין היתר, את תעודת הלידה של אביו רחמים, ותצהיר של אמו אלגרא מסוארי, שהכירה את חמותה, הסבתא אסתר, הכרות קרובה עוד טרם עלייתם ארצה. עוד הצהירה כי הסבתא אסתר התגוררה עמה ועם אביו של העותר, רחמים, לסירוגין במשך שנים רבות. לטענת העותר, לאחר שבית המשפט בחן את הראיות, וללא התנגדות היועמ"ש, קיבל פסק דין המצהיר כי אביו רחמים היה בנה של סבתו אסתר.

16. העותר מוסיף וטוען כי הרשות נוהגת בחוסר תום לב, כאשר מחד הפנתה אותו לקבלת פסק דין הצהרתי מבית המשפט לענייני משפחה, ולא התנגדה למתן פסק הדין ההצהרתי בעניין, ומאידך,

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

מסרבת הרשות לשנות את פרטי המרשם בהתאם לפסיקתא שניתנה. לטענת העותר, בעקבות המסמכים שהציג לבית המשפט לענייני משפחה, וכקבוע בפסק הדין ההצהרתי, אין כיום מחלוקת לגבי העובדה כי סבתו אסתר הייתה אמו של אביו רחמים, אך למרות זאת הרשות מסרבת לשנות את המרשם בעקבות אותו פסק דין, כך שישקף נאמנה את הקשר המשפחתי האמור. לטענתו, בית המשפט לענייני משפחה, אליו פנה בשנית בשנת 2020, הפנה אותו להליכים מנהליים. העותר טוען כי כתוצאה מכך הוא מצוי במבוי סתום שכתוצאה ממנו הוא ומשפחתו אינם מצליחים לקבל דרכון איטלקי.

תמצית טיעוני הרשות

17. הרשות טוענת כי חוק מרשם האוכלוסין, תשכ"ה-1965 (להלן: **חוק מרשם האוכלוסין**), מבחין בין **"תושב"** וההסדרים החלים עליו, לבין **"נפטר"** וההסדרים החלים לגביו. לטענת הרשות, לפי ס' 19ד לחוק, תיקון פרטי אדם במרשם האוכלוסין ייעשה רק לבקשת האדם שהרישום מתייחס אליו ועל פי תעודה ציבורית המעידה שהרישום הקיים אינו נכון. עוד לטענתה, לפי ס' 19ה(א) לחוק יש סמכות לפקיד הרישום לרשום או לשנות מיוזמתו פרט במרשם שהוא נוכח שהוא חסר או שגוי או סותר רישום אחר או תעודה ציבורית, רק לאחר שברר את הדבר, ונתן לכל מי שהפרט מתייחס אליו הזדמנות להשמיע את טענותיו ולהביא ראיות לעניין זה. מהוראות שני סעיפים אלה עולה, כך, לטענת הרשות, כי לא ניתן לשנות רישום פרט כלשהו במרשם האוכלוסין ללא הסכמה, או למצער התייחסות, של האדם שהפרט מתייחס אליו, ומכאן שלא ניתן לשנות פרטי מרשם של מי שנפטר.

18. הרשות מוסיפה כי לפי הנחיית פרקליט המדינה מספר 16.14 **"תיקון פרטי רישום של מנוח במרשם האוכלוסין"** יי ניסן תשע"ט, 15 אפריל 2019 (להלן: **הנחיית פרקליט המדינה**) יש להתנגד לתיקון פרטים של מנוח במרשם האוכלוסין כאשר מבוקש לתקנם כסעד ישיר. הרשות טוענת כי ההצדקה להתנגדות נשענת הן על חוסר האפשרות לצפות את השפעות שינוי הרישום על צדדים שלישיים לאור השלכותיו של המרשם כלפי כולי עלמא, הן על המסגרת החוקית שלפיה מרשם האוכלוסין עוסק ככלל באנשים חיים ולא בנפטרים, כפי שעולה מהגדרת תושב כמי **"שנמצא בישראל"**. לפיכך, לטענתה, ההסכמה לתיקון פרטי מנוח מוגבלת למקרים חריגים שאינם חלים בענייננו, כמו התאמה לבדיקה גנטית לקשרי משפחה שאף אם המנוח היה בחיים לא יכול היה להתנגד לממצאה, וכמו מי שנפטר במהלך בירור בקשה לתיקון פרטיו.

19. הרשות טוענת כי עמדתה אינה מתנגשת עם הגישה התכליתית שלפיה זכויות הנפטר אינן מסתיימות במותו, משום שאי תיקון המרשם לאחר המוות מגן על זכויותיו כפי שהיו בחייו, ומונע פגיעה אפשרית בכבודו של המנוח שלא ביקש ולא התיר את התיקון.

20. הרשות טוענת עוד, כי לפי ס' 29(ג) לחוק, אדם בעל עניין יכול לקבל מידע על תאריך לידתו של אדם אחר, אך לא נקבע כי אותו בעל עניין יכול גם לשנות את פרטי המרשם של האדם האחר. לטענתה, בהליכים המתנהלים לפי חוק קביעת גיל, הרחיבה הפסיקה את המונח **"אדם"** גם למנוח

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 36886-08-23 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

באמצעות יורשיו, ומכח זאת יש סמכות לבית המשפט למשפחה ליתן צו הצהרתי, אך גם במקרים אלה לא ניתן לשנות את המרשם של אדם שנפטר. הרשות הציגה פסיקה של בית המשפט המחוזי ושל בית המשפט לענייני משפחה התומכת, לטענתה, בעמדתה כי אין לשנות פרטי מרשם של אדם שנפטר, לרבות פרטים לפי חוק קביעת גיל. לטענת הרשות, בתי המשפט לענייני משפחה מוסמכים, לכל היותר ליתן סעד הצהרתי לגבי הפרטים הנדרשים, אך אין בסמכותם להורות על תיקון מרשם האוכלוסין, גם במקרים אלה.

21. הרשות טוענת עוד כי הבהירה לעותר את עמדתה ואת המסגרת החוקית הרלוונטית מלכתחילה עוד במסגרת התביעה הראשונה, ולפיכך ציין אף בית המשפט לענייני משפחה שם, כי העותר לא יפעל לשינוי המרשם, אלא שהוא שב ועשה זאת, הן בפניות חוזרות ללשכת הרשות, הן בתביעה השנייה שהגיש לבית המשפט לענייני משפחה, הן בעתירה שלפניי. לטענת הרשות, בצדק ניתן פסק הדין בתביעה הראשונה כפסק דין הצהרתי בלבד תוך הגבלת אפשרות השימוש בו לצורך שינוי המרשם. זאת, כך לטענת הרשות, בהתאם לדין ולהלכה הפסוקה, וכפי שנעשה במקרים רבים אחרים.

טיעוני התובע בתגובה לרשות

22. בתגובה לתשובת הרשות, שב התובע וטוען כי נציגי הרשות יודעים כי פרטי המרשם כיום אינם נכונים וזאת כקבוע בפסק דינו של בית המשפט לענייני משפחה, ולפיכך הסכימו למתן הסעד ההצהרתי שביקש בבית המשפט לענייני משפחה, אך בוחרים להשאיר את המרשם שגוי, ולא לתקן את הטעות. לטענתו, כאשר נדרשת השלמה של פרט במרשם האוכלוסין והוצגו ראיות רבות שאינן שנויות במחלוקת לגבי העובדות לאשורן, חובה על הרשות לבצע את השלמת הפרטים במרשם, כדי שישקף באופן מדויק ונכון את פרטי אביו רחמים וסבתו אסתר, ואין לפקיד הרשות סמכות לבחור להותיר את המרשם במצבו השגוי בנסיבות כאלה.

23. העותר מוסיף וטוען כי לא מוכרת לו החלטת בית המשפט לענייני משפחה שהרשות טוענת כי סייגה את פסק הדין בתביעה הראשונה. העותר מפנה להשתלשלות העניינים לפיה ניתנה פסיקתא ללא כל סייג, ורק לאחר שהרשות הגישה בקשה לתיקון הפסיקתא בנוגע לתאריך לידת האב, ורק לאחר שהעותר הפנה את הרשות לתעודת הלידה של אביו, שצורפה מלכתחילה, הרשות ביקשה לסייג את הפסיקתא. על כן, לטענתו, אין בפסיקתא כדי להשליך על המרשם.

24. העותר טוען עוד כי לאחר שנמחקה התביעה השנייה, ניסה לקבל אזרחות איטלקית באמצעות בקשה שהרשויות שם יכירו בפסק הדין שניתן בתביעה הראשונה, אך קיבל תשובה שלילית, והובהר לו שהכרחי להמציא עותק ממרשם האוכלוסין בישראל המאשר את הקשר המשפחתי בין אביו לסבתו. לפיכך, לא נותרה לו ברירה לטענתו, אלא להגיש את העתירה חרף ההוצאה הכספית הנוספת המכבידה.

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

25. העותר טוען כי למרות טענת הרשות כי לא ניתן לשנות את פרטי המרשם של אדם שנפטר, בין נהלי הרשות קיים נוהל מס' 2.9.0001 "השלמה/תיקון/שינוי פרטי מרשם של נפטר" (להלן: **הנוהל**), ולטענתו עצם קיומו של הנוהל מלמד שקיימת אפשרות לתקן את המרשם גם מבלי לקבל את עמדת הנפטר. העותר טוען כי לפי סעיף 4.2.2 לנוהל, ניתן להשלים פרטי רישום חסרים במערכת הממוחשבת מהתיק הפיזי במקרים שבהם הפרטים רשומים בו, וההשלמה תיעשה דרך תיק של בן משפחה בתנאי שמספר הזהות שלו מופיע בשאלון רישום של הנפטר או בתיק המרשם של האם, האב או הילד.

העותר טוען כי גם לשיטת הרשות יש בתיק המרשם של אביו רחמים וסבתו אסתר את הנתונים הנדרשים: בשאלון הרישום של אביו רחמים, מיום 17.3.1953, נרשם כי שם אביו "שלמה"; בתעודת הנישואין של הורי העותר מיום 20.3.1956 נרשם כי שם אמו של האב רחמים הוא "אסתר", ושם אביו "מסוארי שלמה"; בבקשה למתן תעודת זהות של אביו רחמים מיום 18.11.1981 רשם רחמים ז"ל את שמות הוריו כנ"ל; וביום 2.2.2017 בבקשה לקבלת תעודה המעידה על אזרחותו הישראלית של אביו של העותר, נרשם שם האב "שלמה" ושם האם "אסתר-סתות". בנוסף, יש בידי הרשות העתק תעודת הלידה של אביו רחמים, מתורגמת ומאומתת כדן וגם בה רשום שם אמו "אסתר". העותר טוען כי נתונים אלה, הרשומים במערכת הרשות גם לשיטתה, עומדים בתנאי הנוהל ומאפשרים להשלים את הפרטים החסרים במרשם.

26. העותר מוסיף וטוען כי הנחיית פרקליט המדינה מאפשרת גם היא תיקון פרטי מרשם של נפטרים במקרים חריגים, וכי לפי הפסיקה רשימת המקרים החריגים אינה רשימה סגורה, והמקרה שלו נכלל בתוכה. לטענתו, המסמכים הרבים הקיימים בתיקו של אביו רחמים מלמדים, מעבר לספק סביר, כי אילו היה בחיים היה מאשר את הוספת שם אמו אסתר לפרטי המרשם שלו להשלמתם.

27. העותר טוען עוד כי החשש שהעלתה הרשות כי תיקון המרשם עלול להביא להשלכות רחבות לצדדים שלישיים אינו נכון. לטענת העותר, אביו רחמים ז"ל נפטר עוד בשנת 1991, ולא הותר אחריו רכוש כלשהו. עוד לטענתו, אחיו של העותר, ילדיו הנוספים של רחמים ז"ל, מודעים להליך המשפטי שהוא מנהל וממתינים כמותו לתיקון המרשם כדי שגם הם יוכלו לקבל אזרחות איטלקית, אשר זו מטרת תיקון פרטי המרשם, ותו לא. לסיום, העותר מוסיף וטוען, כי אם יקבל תמצית רישום מהרשות שתאשר את הקשר המשפחתי בין אביו רחמים ז"ל לבין סבתו אסתר ז"ל לצורך הצגתו לרשויות באיטליה, יסכים להתפשר ולא יעמוד על תיקון פרטי המרשם או על כל שינוי נוסף בו.

דין והכרעה

28. כאמור לעיל, העותר טוען שחובת פקיד המרשם לתקן את המידע השגוי כאשר הוא משתכנע שיש טעות במרשם האוכלוסין, או כאשר מוצגת תעודה ציבורית שהמידע בה שונה מהרשום בו, אף כאשר יוזם הפניה לתיקון הרישום הוא אדם אחר, והאדם שאת פרטיו מבקשים

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

לתקן כבר נפטר. הרשות טוענת כי אין לשנות את הפרטים הרשומים במרשם האוכלוסין לגבי אדם לאחר המוות, אלא במקרים חריגים אשר המקרה שלפניי אינו נכלל ביניהם.

29. אני סבורה כי יש למנוע את המצב שנוצר במקרים כמו זה שלפניי, שבהם בית המשפט לענייני משפחה נותן לבקשת התובעים, ובהסכמת היועמ"ש, פסק דין הצהרתי והם נשלחים להציגו כתעודה ציבורית ישראלית לפני מדינות ורשויות זרות, אך הרשות מסרבת לשנות, על פי אותו פסק דין, את מרשם האוכלוסין בישראל. זאת, על אף שברור ומוסכם כי המרשם כולל מידע שגוי או חלקי, והוא אינו משקף את המצב הנכון של הדברים.

30. דרך הילוכי תהא כזו: תחילה, אדון בחוק מרשם האוכלוסין, ובתוך כך אתייחס להיסטוריה החקיקתית של חוק מרשם האוכלוסין והבסיס הרעיוני לו; לאחר מכן, כדי ללמוד על הפרשנות שניתנה לחוק, אדון בפסיקה שניתנה בנוגע לרישום פרטים לאור תעודות ציבוריות של אנשים הפונים בעצמם לבקש שינוי המרשם. בהמשך, אעבור לדון בשינוי פרטי מרשם של מי שאינם בין החיים. תחילה אעמוד על נהלי הרשות והנחיות פרקליט המדינה בהקשר זה וכן אסקור את הפסיקה הקיימת. לאחר מכן אעבור לדון בפרשנות החוק, ולאזן בין האינטרסים המתנגשים. לבסוף אבחן את המקרה שלפניי.

חוק מרשם האוכלוסין – לשון החוק והבסיס נרעיוני לו

31. חוק מרשם האוכלוסין, מהותו, והבסיס הרעיוני לו, נדונו בהקשרים שונים, היפים גם למקרה שלפניי, על אף ששאלת שינוי פרטי מרשם של נפטר לבקשת קרוב משפחה, טרם נדונה לגופה בפסיקת בית המשפט העליון. אפתח בהצגת הסעיפים המרכזיים הרלוונטיים מחוק מרשם האוכלוסין. סעיף 1 לחוק קובע כי:

"א) בחוק זה –

[...]

"תושב" – מי שנמצא בישראל כאזרח ישראלי או על פי אשרת עולה או תעודת עולה,

או על פי רשיון לישיבת קבע.

(א) [...]

(ב) הוראות חוק זה המקנות זכויות לתושב או המטילות עליו חובות או הנוגעות

לתושב יחולו גם על אזרח ישראלי שאיננו תושב."

כלומר, החוק חל על תושבי המדינה ואזרחיה המצויים בישראל, וכן על אזרחים ישראלים הנמצאים מחוץ לישראל. לכך יש חשיבות לפרשנות החוק כפי שאבהיר בהמשך.

32. סעיף 2(א) לחוק קובע כי:

"במרשם האוכלוסין יירשמו הפרטים הבאים הנוגעים לתושב וכל שינוי בהם:

(1) שם המשפחה, השם הפרטי והשמות הקודמים;

(2) שמות ההורים;

(3) תאריך הלידה ומקומה;

(4) המין;

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

- 1 (5) הלאום;
- 2 (6) הדת;
- 3 (7) המצב האישי (רוק, נשוי, גרוש או אלמן);
- 4 (8) שם בן-הזוג;
- 5 (9) שמות הילדים, תאריכי לידתם ומינם;
- 6 (10) אזרחות או אזרחויות, של עכשיו ושקדמו;
- 7 (11) המען;
- 8 (11א) כתובת למשלוח דואר כמשמעותה בחוק עדכון כתובת, התשס"ה-2005,
- 9 ככל שנמסרה על כך הודעה;
- 10 (11ב) כתובת נוספת למשלוח דואר לקטין, לפי הוראות סעיף 2א לחוק עדכון
- 11 כתובת, התשס"ה-2005;
- 12 (11ג) המען הדיגיטלי;
- 13 (12) תאריך הכניסה לישראל;
- 14 (13) התאריך שבו נהיה לתושב כאמור בסעיף 1א.א).
- 15

16 33. סעיף 19א' לחוק מרשם האוכלוסין קובע: "בסעיפים 19ב עד 19ה, "תעודה ציבורית" –
17 כמשמעותה בפקודת העדות. פקודת הראיות החליפה את חוק העדות, ואף כי סעיף 19א' לחוק
18 מרשם האוכלוסין לא תוקן, יש לקרוא לתוכו את הגדרת "תעודה ציבורית" שבסעיף 29 לפקודת
19 הראיות:

20 "תעודה ציבורית – תעודה של אחד הגופים המנויים להלן שהיא מעשה חקיקה,
21 שיפוט או ביצוע, או רשומה של מעשה כאמור, או שהיא חלק מן הרשומות הרשמיות
22 של אחד הגופים המנויים להלן, ובכלל זה תעודה המוחזקת כרשומה, בין שנעשתה
23 בדרך רשמית ובין בדרך אחרת; ואלה הגופים:
24 (1) מדינת ישראל או הרשות הריבונית של שטח ארץ שמחוץ לישראל;
25 (2) משרדי הממשלה, רשות מקומית, בית משפט, בית דין, גוף אחר בעל סמכות
26 שיפוטית או מעין שיפוטית, נוטריון או כל גוף רשמי אחר של ישראל או של שטח ארץ
27 שמחוץ לישראל (להלן – מוסדות);
28 (3) עובד המדינה, עובד רשות ריבונית של שטח ארץ שמחוץ לישראל או עובד מוסד
29 (להלן – פקיד);
30

31 סעיף 19ב' לחוק מרשם האוכלוסין קובע:

32 "א) פרט רישום של תושב הנרשם לראשונה יירשם על פי תעודה ציבורית
33 שהוצגה לפקיד הרישום, ובאין תעודה כזאת – על פי הודעה שנמסרה לפי הסעיפים
34 5 עד 14.
35 ב) נתבקש פקיד הרישום לרשום פרט רישום על פי הודעה בלבד, ואחרי
36 שהפעיל סמכויותיו לפי סעיף 19 היה לו יסוד סביר להניח שההודעה אינה נכונה
37 יסרב לרשום על פיה; אולם לגבי המצב האישי לא יסרב כאמור אלא אם עמדה
38 ההודעה בסתירה לרישום אחר שבמרשם או לתעודה ציבורית המעידה על הפרט
39 הנדון."
40

41 סעיף 19ג' לחוק קובע כי:

42 "א) שינוי בפרט רישום של תושב יירשם על פי מסמך שנמסר לפי הסעיפים 15
43 או 16 או על פי הודעה לפי סעיף 17 שהציגו יחד אתה תעודה ציבורית המעידה על
44 השינוי; [...]"
45

46 סעיף 19ד לחוק קובע כי:

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

"מבלי לפגוע באמור בסעיף 19 או בסעיף 23, לא יתוקן רישום במרשם אלא לבקשת התושב שהרישום מתייחס אליו ועל פי תעודה ציבורית המעידה שהרישום לא היה נכון."

סעיף 19 לחוק קובע כי :

"(א) נוכח פקיד הרישום הראשי כי פרט או שינוי של פרט החייב רישום לא נרשם או שרישומו או תיקון רישומו אינו שלם או עומד בסתירה לרישום אחר שבמרשם או לתעודה ציבורית, רשאי הוא, מיזמתו ולאחר שברר את הדבר ונתן לכל מי שהפרט מתייחס אליו הזדמנות להשמיע טענותיו ולהביא ראיותיו – לרשום את הפרט או את שינוי הפרט או להשלים או לתקן את הרישום ובלבד שרישום שנעשה על פי תעודה ציבורית לא ישונה, לא יושלם ולא יתוקן לפי סעיף קטן זה אלא על פי תעודה ציבורית המעידה על אותו פרט.

(ב) לגבי הלאום, הדת או המצב האישי לא יעשה פקיד הרישום הראשי כאמור בסעיף קטן (א) אלא בהסכמת מי שהפרט מתייחס אליו, או על פי פסק דין הצהרתי של בית המשפט לענייני משפחה שניתן לבקשתו של פקיד הרישום הראשי; הבקשה תוגש לבית המשפט לענייני משפחה שבתחום שיפוטו נמצא מען האדם שהפרט מתייחס אליו; היא תוגש ותתברר בבקשה בדרך המרצה, וכל מי שהפרט מתייחס אליו יהיה משיב

(ג) פקיד הרישום הראשי או פקיד רישום רשאי, אם ראה צורך דחוף לעשות כן, לרשום מיזמתו מענו של תושב, לשנותו או לתקנו, על אף האמור בסעיף קטן (א), ובלבד שנתן לתושב הודעה מוקדמת של שבעה ימים."

הבאתי בהרחבה את הוראות החוק, שכן אדרש להם בהמשך, לעניין פרשנותו.

34. חוק מרשם האוכלוסין החליף את פקודת מרשם התושבים, תש"ט – 1949. אחת הסיבות שעמדו בבסיס חקיקת חוק מרשם האוכלוסין, והצורך להחליף את פקודת המרשם, הייתה פסיקת בית המשפט העליון בבג"צ 143/62 הנריט אנה קטרינה פונק שלזינגר נגד שר-הפנים, פ"ד יז 225 (1963, להלן: הלכת פונק שלזינגר), שם, נפסק לראשונה, כאמור, טרם חקיקת חוק מרשם האוכלוסין, כי תפקידו של פקיד הרישום הוא כשל "מאסף סטטיסטי לצורך ניהול ספר התושבים" וכי שיקוליו הם שיקולים מנהליים גרידא. עוד נקבע שם, כי "בהיותו רשות מנהלית יחדור לתחום לא-לו אם יחפוץ להכריע בפלוגתה משפטית", ולכן "משהומצאה לפקיד ראה לכאורה, חייב הוא להסתפק בכך" (שם, בפסקאות 6, 9, לניתוח וביקורת פסק הדין ראו: איתן לבונטין, מגדל פורח באוויר: הלכת פונק-שלזינגר ודיני מרשם האוכלוסין, משפט וממשל י"א 129 (תשס"ח, להלן: לבונטין, הלכת פונק שלזינגר)

35. החוק הובא במקור לאישור הכנסת בשני חלקים, כשחלקו השני הכולל את סעיפים 19א-19ה' לעיל, (ונחקק כתיקון לחוק, אולם בפועל על סמך הצעת החוק המקורית. זאת, לאור חילוקי דעות שהיו בנוגע לרישום סעיפי הדת והלאום). דברי ההסבר שופכים אור על נסיבות התקנתו ותיקונו, לרבות בהקשר השאלה העומדת במרכז פסק הדין בעניין שלפניי (דברי הסבר להצעת חוק מרשם האוכלוסין, תשכ"ד – 1964, ה"ח 622 תשכ"ד, בעמ' 266):

"בשנת תש"ח הותקנו תקנות שעת חירום (רישום תושבים), תש"ח – 1948, ומכוחן נערך ביום 8.11.48 מפקד האוכלוסיה ונרשמו השינויים ברישום התושבים שחלו לאחר מכן. תקנות אלה בוטלו על ידי פקודת מרשם התושבים, תש"ט – 1949. פקודה

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

זו עודנה בתוקף, והנסיון שנרכש בהפעלתה, הן במישור המינהלי והן מכוח פסיקת בתי המשפט, שימש יסוד לחוק המוצע.

.....

במגמה להקל על מסירת הודעות למירשם נקבע כי על שינויים מסויימים בפרטי הרישום, שעצם התהוותם נעשית מתוך מגע בין התושב לבין רשויות המדינה, יהיה התושב פטור מלהודיע למירשם; המדובר בשינוי שם, נישואין, המרת דת, התאזרחות והתאלמנות (אם הבן-זוג נפטר בישראל); במקרים אלה הרשות הנוגעת בדבר תעביר למירשם העתק מהמסמך המעיד על השינוי (סעיף 15). גם במקרה ששינוי בפרט רישום או קביעתו נעשית בהחלטה או בהצהרה של בית משפט או של בית דין דתי יימסר למירשם העתק מההחלטה המעידה על השינוי או על קביעת פרט הרישום והתושב יהיה פטור מחובת ההודעה למירשם (סעיף 16).

החוק המוצע מגדיר את סמכויותיו של פקיד רישום: אם היה סבור שהודעה שנמסרה לו אינה נכונה רשאי הוא לסרב לכללה במירשם כל עוד לא הובא לפניו פסק דין של בית משפט או של בית דין מוסמך, וזאת אם הורה שר הפנים הוראה אחרת (סעיף 19). פקיד הרישום רשאי לתקן פרט שנרשם בצורה לא נכונה או להשלים פרט שאינו שלם, ובלבד שנתן הזדמנות לאדם הנוגע בדבר להשמיע טענותיו; אולם פקיד הרישום לא יהיה רשאי לבצע תיקונים והשלמות כאמור בנוגע למצב האישי.

[...]

פקיד הרישום רשאי לדרוש תעודה ציבורית כאסמכתה לכל הודעה בנוגע למצב האישי ורק אם אין למודיע תעודה ציבורית - יירשם הפרט רישום ראשון לפי ההודעה בלבד; ואולם שינוי הרישום של המצב האישי לא ייעשה אלא על סמך תעודה ציבורית.

(הדגשות שלי – מ' א' ג').

36. סגן שר הפנים, בן-מאיר הסביר בוועדת חוק חוקה ומשפט, את הרקע לתיקון סעיף 20 (ב19) הנוגע למקרה בו פקיד הרישום נוכח שפרט הטעון רישום לפי החוק לא נרשם או אינו שלם או אינו נכון. על פי הצעת החוק, במקרה כזה רשאי היה פקיד הרישום לתקנו על פי שיקול דעתו לאחר שנתן לאדם שהפרט מתייחס אליו להשמיע את טענותיו ולהציג ראיותיו. בחוק נקבע כי בכל הנוגע לרישום פרטי דת, לאום ומצב אישי יידרש צו של בית משפט מחוזי, לבקשת שר הפנים או הצד הנוגע בדבר (פרוטוקול ישיבה 95 של ועדת החוקה, חוק ומשפט, הכנסת ה-6 (15.2.1967)):

"המספר הגדול ביותר של בקשות לתיקונים ברישום הוא בענייני גיל. אשר לדת ולאום, רוב הבקשות לתיקונים הם מיהודי לנוצרי, בעיקר במקרים של נישואי תערובת. לאור פסק-הדין של בית המשפט העליון (במשפט שלזינגר) אינו רשאי פקיד הרישום לקבוע מסקנה משפטית על דעת עצמו. אנחנו גם לא רוצים לקבל על עצמנו אחריות בעניינים אלה. במקרים כאלה אנו מבקשים פסק-דין של בית-משפט. [...]"

(הדגשות שלי – מ' א' ג').

ובהמשך הוסיף:

"הכוונה לטעויות ברישום [...] אפילו במקרים של סתירות גלויות לא יתקן משרד הפנים את הרישום על דעת עצמו, אלא על פי צו של בית משפט מחוזי, ששר הפנים והצד הנוגע בדבר יהיו רשאים לבקש אותו."

כלומר, ההסדר היה כי במקרים מורכבים יותר מי שיכריע לגבי העובדות יהיה בית המשפט, ופקיד הרישום, ירשום את שיקבע בפסק הדין.

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

37. מדבריו של יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט, מר משה אונא, בישיבת הכנסת (ד"כ 08.08.1967, 2960-7), שבה אושר התיקון לחוק עולה, כי הכוונה היתה לצמצם את סמכויותיו של פקיד הרישום כך, שבין היתר:

"ברישום הראשון אפשר לרשום על-פי תעודה ציבורית, והעיקר הוא שבאין תעודה כזו, אפשר לרשום על-פי הודעה שנמסרה בהתאם למה שכתוב באותם סעיפים של החוק העיקרי הדנים בשאלה כיצד צריך למסור את אותם הפרטים של הרישום. סעיף 19ב(ב) מדבר על כך שאם יש לפקיד יסוד סביר להניח שההודעה אינה נכונה, הוא יכול לסרב, אבל בעניין המצב האישי אינו יכול לסרב, אלא בהגבלה אחת אם ההודעה עמדה בסתירה לרישום אחר שבמרשם או לתעודה ציבורית, המעידה על הפרט הנדון"

היינו, תעודה ציבורית תמיד היוותה את החלופה העדיפה. תעודה ציבורית, כוללת, כמפורט בחוק גם פסק דין של בית משפט או בית דין מוסמך בישראל.

38. ההיסטוריה החקיקתית מגלה כי לכתחילה שקלו להותיר את סמכות התיקון של פרטי מרשם שאינם נכונים לפקיד הרישום עצמו, אך נחלקו בכך ולבסוף קבעו כי במקרה שמתבקש תיקון של המרשם, לא יתקן פקיד הרישום את המרשם לפי שיקול דעתו כאשר מדובר במידע לגבי דת, לאום ומצב אישי, ויותיר את ההכרעה לבית המשפט. כפי שצינתי בפתח הדברים, **הכרעת בית המשפט מהווה אסמכתא סופית לשינוי המרשם.**

הפסיקה בנוגע לשינוי פרטי מרשם על סמך תעודות ציבוריות

39. מרשם האוכלוסין הוא אחד ממאגרי המידע הגדולים והמקיפים שהמדינה מנהלת. המרשם הוא מאגר מידע על כלל אזרחי ותושבי המדינה, מרגע רישומם (לידתם), עלייתם לישראל או קבלת תושבות באופן אחר). המרשם כולל גם פרטים בנוגע לאזרחים ותושבים שנפטרו. לגבי כל מי שרשום במרשם רשומים נתונים רבים, כפי שעולה מהסעיפים לעיל. המחלוקות שהגיעו לפסיקה נגעו בעיקרם לרישום הלאום, לרישום נישואין, ובתקופה האחרונה לרישום ילדים שנולדו בהליך פונדקאות בחו"ל להורה ישראלי. אמנם, מדובר ברישום על פי בקשת תושב או אזרח הפונה בעצמו בבקשה לרישום פרט זה או אחר, ובמקרה שלפניי מדובר בבקשה לשינוי פרטים של מי שנפטרו, אולם הפסיקה נגעה למהות המרשם ולפרשנות חוק מרשם האוכלוסין, ועל כן, חשובה לענייננו.

40. פסק הדין הראשון בסוגיה זו, שהיווה את אחת הסיבות לחקיקת חוק מרשם האוכלוסין היה **בעניין פונק שלזינגר**. באותו מקרה יהודי ישראלי ואזרחית בלגית, נוצריה, נישאו בנישואים אזרחיים בקפריסין ובאו מייד ארצה לחיות כזוג נשוי. משרד הפנים סירב לראותם כנישואים ולרשוםם בהתאם, והאישה עתרה לבג"ץ. כב' השופט זילברג דן בשאלת תוקפם של הנישואין, ומשהגיע למסקנה שאין להם תוקף קבע שדין העתירה להידחות. כב' השופט זוסמן לעומתו, בהסכמת שלושה שופטים נוספים, קבע שתוקף הנישואין אינו עומד כלל לדיון. השאלה היחידה היא אם פקיד הרישום היה רשאי לסרב לבקשת הרישום, ועל שאלה זו השיב השופט זוסמן בשלילה

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

וקבע (שם בעמ' 244) כי: "תפקידו של פקיד רישום... אינו אלא תפקיד של מאסף חומר סטטיסטי לצורך ניהול ספר התושבים, ושום סמכות שיפוטית לא ניתנה בידו." עוד קבע (שם, בעמ' 249) כי: "חובה עליו [על פקיד הרישום] לרשום את הפרטים כדברי המבקש, אפילו לא שוכנע בנכונותם. [פקודת מרשם התושבים] לא שיוותה לרישום במרשם התושבים כוח של ראייה או הוכחה לשום דבר. מטרת הפקודה היא... לאסוף חומר סטטיסטי. חומר זה יכול שיהא נכון ויכול שיהא לאיכון, ואיש אינו ערב לנכונותו".

41. על ההלכה שנקבעה בעניין פונק שלזינגר (שניתן קודם לחקיקת חוק מרשם האוכלוסין), חזרו בתי המשפט בהקשרים שונים הנוגעים לרישום מכוח תעודה ציבורית שוב ושוב, גם לאחר ביקורת שנמתחה בספרות המשפטית על הלכה זו. אביא את חלקם בתמצית. בבג"ץ 1779/99 ניקול ברנר קדיש ואח' נ' שר הפנים, פ"ד נד(2) 368, (2000, להלן: עניין ברנר-קדיש). כי צו אימוץ זר יהיה תקף בישראל לצורך רישום בהתאם אליו במרשם האוכלוסין, כל עוד לא נפסל בהליך שיפוט, זאת, על סמך הלכת פונק שלזינגר. בעתירה זו התקיים דיון נוסף, בהרכב מורחב של תשעה שופטים (דנג"ץ 4252/00 שר הפנים נ' ניקול ברנר-קדיש (נבו 02.03.2008), אך המדינה הסכימה למחיקת העתירה, שכן באותה עת המדינה הודיעה כי היא שוקלת הליכי חקיקה לתיקון חוק האימוץ, וביקשה לשמור על טיעוניה ככל שחקיקה כזו תתקבל.

42. בבג"ץ 3045/05 יוסי בן-ארי נ' מנהל מינהל האוכלוסין, סא(3) 537 (2006, להלן: עניין בן-ארי), בית המשפט העליון, בהרכב מורחב של שבעה שופטים, החיל את הלכת פונק שלזינגר גם על נישואין של בני זוג מאותו מין, וקבע כי "על רקע תפקידו של פקיד הרישום כמאסף חומר סטטיסטי לצורך ניהול המרשם, על פקיד הרישום לרשום במרשם האוכלוסין את העולה מהתעודה הציבורית המוגשת לו על ידי העותרות, לפיה העותרות נשואים", מבלי שיהיה בכך כדי להכיר בנישואין כאלה בישראל, בין על-ידי הפקיד, בין על ידי בית המשפט, אלא בידי המחוקק ובנפרד משאלת הרישום כשלעצמו (שם, פסקה 23, עוד ראו לעניין החלת הלכת פונק שלזינגר לעניין רישום גיור של עולים (ובג"ץ 1031/93 אליאן (חוה) פסרו (גולדשטיין) נ' שר הפנים (נבו 12.11.1995); בג"ץ 264/87 התאחדות הספרדים שומרי תורה - תנועת ש"ס נ' יהושע כהנא - מנהל מינהל האוכלוסין במשרד הפנים, מג(2) 723 (1989) ובג"ץ 5070/95 נעמת - תנועת נשים עובדות ומתנדבות נ' שר הפנים, נו(2) 721 (2002), לעניין רישום הורות כתוצאה מהליך פונדקאות ראו: בג"ץ 566/11 דורון מלט-מגד ואח' נ' משרד הפנים ואח' ובג"ץ 6569/11 ד"ר אילן טבק אבירם ואח' נ' שר הפנים, פ"ד סו(3) 493 (2014)).

43. בבג"ץ 3987/15 גישה - מרכז לשמירה על הזכות לנוע נ' שר הפנים (נבו, 25.11.19, להלן: עניין גישה), דן בית המשפט העליון בסמכות פקיד הרישום על פי חוק מרשם האוכלוסין, לרשום נישואין לפי בקשה שצורפו אליה תעודות ציבוריות, כנדרש. בית המשפט העליון פסק באופן שאינו משתמע לשתי פנים כי סמכות הפקיד היא טכנית ואינה כוללת הכרעה בשאלות משפטיות חשובות (פס' 6):

"על פי סעיף 3 לחוק המרשם רישום בנוגע למצבו האישי של אדם (כמו גם פרטי הלאום, הדת ושם בן זוגו) - לא ישמש ראייה לכאורה לנכונותו. רבות נכתב בפסיקתו

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

של בית משפט זה על מעמדו של הרישום במרשם האוכלוסין הישראלי. בפסק הדין בבג"ץ 143/62 פונק שלזינגר נ' שר-הפנים, צוין כי: "תפקידו של פקיד רישום, [...] אינו אלא תפקיד של מאסף חומר סטטיסטי לצורך ניהול ספר התושבים, ושום סמכות שיפוטית לא ניתנה בידו", ובהמשך צוין כי (שם, בעמ' 246-247): "על פקיד הרישום לשוות לנגד עיניו תמיד כי אין הוא שופט ואין הוא פוסק, אלא הוא רושם בלבד; והוא אינו רושם אלא את אשר האזרח החייב ברישום אומר לו לרשום. החוק מסמיך את פקיד הרישום לסרב לרשום את אשר נראה בעיניו כוזב או מטעה; למטרה זו נתונה לו הסמכות לדרוש מן האדם החייב ברישום מסמכים וראיות אחרות להוכחת הדבר שלרישומו הוא טוען, אך כשפקיד הרישום אינו רואה סיבה לכאורה להטיל ספק בפרטים הנמסרים לו על-ידי האדם החייב ברישום, או – לאחר שנתעורר בו ספק והוא דרש ראיות כאמור – אם נחה דעתו שלכאורה הוכחו לו פרטים אלה, כי אז חייב פקיד הרישום לרשםם [...]".

היינו, סמכותו, ואף חובתו, של הפקיד היא לערוך בירור כזה, אך "במקרים חריגים, שבהם מאפייני ההליך מעלים חשש לחוסר נכונות פרטי הרישום, לאי-אמיתות התעודה הציבורית, או למעשה תרמית" (שם, בפסקה 2-21).

44. על הלכת פונק שלזינגר, כמו גם על האבחנה באשר לתוקף המרשם (שאינו קונסטיטוטיובי), נמתחה ביקורת. פרופ' מנשה שאוה בספרו, הדין האישי בישראל, כרך 1א 586-587 (מהד' רביעית, 2001) כתב כך לגבי התוקף של המרשם בנוגע לרישום נישואין:

"אין להמעיט מחשיבות הרישום במרשם האוכלוסין ובתעודת הזהות המוצאת מכוחו.... יש להניח שבפועל הרשויות השונות במדינה, כמו משרד השיכון, הביטוח הלאומי, שלטונות הצבא המיסים וכו' מתייחסים אל הצדדים כנשואים – באין מכשיר משפטי יעיל אחר – על סמך הרישום במרשם האוכלוסין...."

כך גם לבונטין, הלכת פונק שלזינגר, מעלה את השאלה מה יקרה אם פקיד הרישום ירשום, עפ"י הלכת פונק שלזינגר, ורשות אחרת, כרשות המס, תחלוק, על תקפות הנישואין, ומסכם (בעמ' 156):

"כיצד ייראו פני המינהל – ואנה יבוא הפרט – אם כל "ממלכה מנהלית" תבחן מחדש ותקבע בעצמה, לצרכיה שלה, אם פלוני נשוי או שאינו נשוי? ובכן, האין זה נכון וראוי לקבל החלטה מנהלית אחת, אשר תחייב בפועל את כל שדרות המינהל (ותשמש ממילא גם את המגזר הפרטי ואת החברה בכללותה)?..... האין זו שיטה נוחה וסבירה, הן לפרט והן למנהל? והעיקר: האין זו – פשוט – המציאות?"

45. בעע"מ 7368/22 משרד הפנים נ' עדי בריל (נבו 7.3.2023, להלן: עניין נישואי יוטה), בית המשפט העליון התייחס לביקורת זו, אך חזר ואשרר את ההלכה שנקבעה בעניין פונק שלזינגר. בעניין נישואי יוטה נדונה שאלת חובת פקיד המרשם לרשום נישואין שנערכו במדינת יוטה בהיוועדות חזותית, על סמך תעודת נישואין ממדינת יוטה בארה"ב. שם חזר כב' המשנה לנשיאה, לימים מ"מ הנשיא, השופט עזי פוגלמן על הדברים (בפס' 13):

"כבר בפתח הדברים, יש מקום להידרש להבחנה המוכרת בפסיקתנו בין המישור המינהלי-רישומי של הנישואין לבין המישור המשפטי-מהותי שלהם. במישור המהותי מצויה שאלת תוקפם של הנישואין לפי הדין המהותי החל; ואילו במישור המינהלי, מצויה שאלת גדר סמכותו של פקיד הרישום בבואו לרשום נישואין של תושבי ישראל שמחזיקים בתעודה ציבורית תקפה שמעידה על נישואין. לרישום זה – כפי שעוד יובהר להלן – יש חשיבות מעשית, אך אין הוא מצביע על תוקפם של הנישואין בישראל על פי הדין המהותי והוא אף לא משמש ראיה לכאורה לנכונותו."

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

הערעורים שלפנינו נסבים אך על המישור המינהלי, ואין אנו עוסקים במישור המהותי ובתוקפם של הנישואין שלפנינו. מסקנה זו מתחייבת גם ממושכלות יסוד של הביקורת השיפוטית, שנערכת כאמור על החלטת פקיד הרישום שלא לרשום את נישואיהם של זוגות המשיבים.
בהינתן שלפקיד הרישום אין סמכות להכריע בשאלת תוקפם המהותי של הנישואין (בהתאם להלכת פונק שלזינגר שעל תוקפה אין המדינה חולקת) – הרי שגם הביקורת השיפוטית (בבית המשפט לעניינים מנהליים ובבית משפט זה) לא תידרש לתוקפם. הערעורים שלפנינו תחומים אפוא לשאלה אם יש צידוק לסירובו של פקיד הרישום לרשום את נישואיהם של הזוגות שנערכו בהיוועדות חזותית.”
(הדגשה שלי – מ' א' ג').

והוסיף (שם בפס' 14):

”חוק מרשם האוכלוסין, התשכ”ה-1965 (להלן: חוק המרשם או החוק) מסדיר את רישומם של פרטים שונים ביחס לתושבי ישראל (כהגדרתם בחוק). בסעיף 2 לחוק קבועה רשימת פרטי המידע שירשמו בנוגע לתושב. פרטים אלה כוללים, בין היתר, את שמו של התושב, שמות הוריו, מינו, דתו ושמות ילדיו – וגם את מצבו האישי (רווק, נשוי, גרוש או אלמן; סעיף 2(א)(7) לחוק). סעיף 3 לחוק קובע כי לרישום פרט במרשם יש ערך ראיתי, בהיותו ראיה לכאורה לנכונותו, אך זאת רק ביחס לחלק מפרטי הרישום (ובהם שם ותאריך הלידה, בהיותם ”עניינים עובדתיים הניתנים להוכחה בנקל”, בג”ץ 4916/04 זלסקי נ' שר הפנים, פ”ד סד(3) 705, 720 (2011) (להלן: עניין נישואי אל סלבדור)...”

לסקירה מקיפה של הפסיקה ויישומה לעניין נישואי יוטה, ראו: נפתלי שילה, ”מרשם האוכלוסין בצומת של דת ומדינה, עמ' 782, 785, בספר 75 שנות עצמאות במשפט (דפנה ברק-ארוז עורכת, 2023).

46. **בעניין נישואי יוטה** הוזכרה הביקורת שנזכרה לעיל של שאוה ולבונטין, אך בית המשפט פסק שם כי הלכת **פונק שלזינגר** עומדת בעינה ויושמה במקרים רבים (שם בפס' 21). זאת, על אף שבית המשפט הכיר בכך שעל אף שהלכת פונק שלזינגר, על יישומה הנרחב, נועדה למנוע דיון בסוגיות הליבה של החברה הישראלית, ולכן נקבע כי הרישום אינו מהווה ראיה במקרים אלו, הלכה למעשה, הרישום הוא הראיה המרכזית לנכונות האמור בו. לדברים אלו יש חשיבות לעניין שלפנינו.

47. הרשות עצמה עגנה את הפסיקה בנהליה, נוהל רשות האוכלוסין וההגירה ”נוהל ביצוע שינויים ותיקונים במצב אישי (נישואין/גירושין/התאלמנות)” (20.7.2021) (להלן: **נוהל ביצוע שינויים במצב אישי**) בו נקבע כי ככלל על פקיד הרישום לרשום את השינוי על סמך תעודה ציבורית תקינה שמעידה עליו, וזאת למעט אם עולה חשש לחוסר נכונות פרטי הרישום או לאמינות התעודה. כך קובע סעיף 4.4 לנוהל:

”בהתאם לפסיקת בית המשפט העליון, ככלל, יש לרשום את השינוי במצב האישי על סמך תעודה ציבורית תקינה המעידה על השינוי. במקרים חריגים בהם עולה חשש לחוסר נכונות פרטי הרישום המבוקשים או לאי אמינות התעודה הציבורית או לפגם אחר בתעודה, בסמכות פקיד הרישום לעכב את השינוי ברישום עד לבירור הנושא.

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

48. לגבי שינוי פרטי מרשם של מי שהינם בין החיים, אין מחלוקת כי יש לרשום כל רישום שבית המשפט הורה עליו, לרבות על בסיס פסק דין של בית משפט לענייני משפחה. פעמים הרשות היא זו הדורשת להמציא פסק דין כאמור לצורך שינוי המרשם (כפי שגם דרשה במקרה שלפניי). יש להדגיש כי **בעניין פונק שלזינגר** עצמו, נהגה הרשות כפי שנהגה במקרה שלפניי והוסיפה, לאחר שדחתה את הבקשה להירשם: **"הצדדים – אם רצונם בכך – רשאים לפנות לבית המשפט המחוזי ולקבל הכרעה בדבר"**. כב' השופט זוסמן, מתח ביקורת על החלטה זו של הרשות וקבע כי הדבר אינו נדרש, והוסיף: **"אם יש צורך בהכרעה שיפוטית, על שום מה תפנה המבקשת לבית המשפט המחוזי דווקא: כלום לא תוכל להביא פסק דין של בית דין דתי מוסמך"**. היינו, פקיד הרישום עצמו הפנה את הצדדים לבית המשפט המחוזי לקבל פסק דין, על בסיסו ניתן יהיה לערוך את הרישום. השופט זוסמן ביקר את הפנית העותרת לבית המשפט המחוזי דווקא, אך היה ברור לחלוטין שפסק דין של ערכאה מוכרת וודאי יהיה בו די כדי להוות בסיס לרישום.

49. **סיכום ביניים** העולה מהאמור, הוא כי כאשר פקיד הרישום אינו משתכנע כי תעודה ציבורית שהוצגה לו מצדיקה לתקן את המרשם, או כאשר התיקון מתבקש בפרט רישום של דת, לאום או מצב משפחתי, נדרש להציג פסק דין של בית המשפט המורה לפקיד לרשום את התיקון אשר אינו בסמכותו. לאור **הלכת פונק שלזינגר**, שבית המשפט העליון שב ואשרר אך לאחרונה **בעניין נישואי יוטה**, על אף ההשלכות המעשיות שיש לרישום, אין זה מסמכותו של פקיד הרישום לסרב רישום אם הוצגה לו תעודה ציבורית, על אחת כמה וכמה פסק דין של בית משפט בישראל. כך לגבי שינוי פרטי מרשם של מי שהינם בין החיים. כעת אעבור לבחון את השאלה האם לאור כל האמור לעיל, יש מקום לסרב לשינוי פרטי נפטר לבקשת בן משפחה, לאור פסק דין הצהרתי של בית משפט בישראל.

שינוי פרטי מרשם של נפטרים

50. לגבי נפטרים קובע החוק הנחיות לגבי עדכון הפטירה. אולם, כאשר מדובר בשינוי פרטי מרשם של נפטרים, למעט לעצם ההודעה על הפטירה, החוק שותק. אין הוראה מפורשת בחוק הנוגעת לתיקון פרטים אישיים של מי שאינו עוד בן החיים. הרשות מבססת את הטענות שלפני לא ניתן לשנות פרטים של מי שאינם בין החיים על פרשנות המונח "תושב" בחוק, המוגדר כמי ש"נמצא בישראל". לטענתה, כיון שלא ניתן לומר לגבי מי שאינו בין החיים כי הוא "נמצא בישראל", לא ניתן לשנות את פרטי המרשם לגביו. הרשות תומכת טיעון זה גם בסעיפים הנוגעים לסמכות פקיד הרישום לתקן פרטים ביזמתו, שאז עליו לפנות ולבקש את התייחסות מי שהפרטים נוגעים לו. החוק, הקובע את עניין תיקון הרישום קובע בסעיף 19ד כי: **"לא יתוקן רישום במרשם, אלא לבקשת התושב שהרישום מתייחס אליו ועל פי תעודה ציבורית שהרישום לא היה נכון"**. גם במקרה זה, כך לטענת הרשות, כיון שלא ניתן לברר את עמדת הנפטר, הרי שלא ניתן לשנות את הפרטים. אני סבורה אחרת. אמנם בחוק לא צוינה במפורש האפשרות לבקש שינוי פרטי נפטר. אולם, איני סבורה כי המחוקק, שהדגיש כי במקרים המורכבים ידרש פסק דין של ערכאה מוסמכת בישראל, התכוון לקבוע, בעקיפין דרך סעיף ההגדרות, כי במקרה בו קיים פסק דין כאמור, בין אם

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

לגבי מי שנמצא בין החיים, ובין לגבי מי שנפטר, פסק דין כזה לא יהווה אסמכתא לתיקון המרשם. בודאי שאין בכך הסדר שלילי, וכפי שאציג בהמשך, הדבר גם אינו נובע מהגדרת "תושב".

נהלים והנחיות

51. על אף שהחוק אינו עוסק מפורשות באפשרות תיקון פרטי מרשם, קיימים נוהל של רשות האוכלוסין, והנחיות פרקליט מדינה, העוסקים בשינוי פרטי נפטרים, וכוללים את הפרשנות לעיל של הרשות להוראות החוק. אעמוד עליהם להלן, כדי להראות כי על אף שהם מאמצים את הפרשנות האמורה, עדיין מאפשרים, במצבים חריגים שינוי פרטי נפטר, מה שחותר תחת אותה פרשנות עצמה. מדובר בנוהל של רשות האוכלוסין וההגירה, נוהל מס' 2.9.0001 "השלמה/תיקון/שינוי פרטי מרשם של נפטר" (להלן: **נוהל השלמת פרטים**), והנחית פרקליט המדינה מספר 16.14 "תיקון פרטי רישום של מנוח במרשם האוכלוסין" י' ניסן תשע"ט, 15 אפריל 2019 (להלן: **הנחית פרקליט המדינה**). הן נוהל השלמת פרטים, הן הנחית פרקליט המדינה, שוללות כמעט לחלוטין את האפשרות לשנות פרטי מרשם של מי שנפטר, בהתבסס על הפרשנות לעיל. אביא להלן את פרטי נוהל השלמת פרטים והנחית פרקליט המדינה, אך אציין כבר בשלב זה, כי פרשנות מצמצמת זו אינה מתחייבת מלשון החוק, ומהבסיס הרעיוני לו, עליו עמדתי לעיל.

52. **נוהל השלמת פרטים** מפנה לסעיפי החוק העוסקים בשינוי המרשם וקובע כך (ס' 1.5-1.6):

"1.5 לאור הרציונל של הסעיפים ובהתאם לחוות דעת משפטית, המקובלת גם על פרקליט המדינה, ככל שמתקבלת בקשה לשינוי/ תיקון פרטי מנוח לא ניתן להיענות לבקשה לשינוי פרטי רישום של מנוח או לתיקונם, אפילו אם צורפה לה תעודה ציבורית תומכת כגון: תעודת לידה, תעודת נישואין וכו'.
1.6. החריג לאיסור על השלמת/תיקון בפרט רישום של מנוח – ככל שהפרט החסר או הטעון תיקון מופיע בתיק המרשם של המנוח – יתאפשרו ההשלמה או התיקון בהתאם למופיע בתיק המרשם".

בהמשך הנוהל קבועים התנאים להגשת בקשה ובהם נוכחות אישית של בן משפחה מדרגה ראשונה. אולם הכלל הוא כי הפרט שתיקונו מתבקש נמצא בתיק המרשם של המנוח. אני סבורה כי סעיף 1.5 לנוהל סותר את לשון החוק, בודאי כאשר התעודה הציבורית היא פסק דין של בית דין מוסמך שניתן לצורך כך.

53. הנחית פרקליט המדינה מתייחסת לעמדת המדינה בהליכים בהם מתבקש תיקון המרשם של מי שנפטר. ההנחיה מפנה במסגרת הפתיח המוכתר בכותרת "המסגרת החוקית" לסעיף ההגדרות בחוק המרשם לפיו תושב הוא מי שנמצא בישראל. מכאן, ממשיכה ההנחיה וקובעת כי: **"אדם שהלך לעולמו אינו יכול להיכלל בהגדרה, היות שאינו "נמצא בישראל".** ההנחיה ממשיכה ומפנה לסעיף 19ד לפיו המרשם יתוקן לבקשת התושב שהרישום מתייחס אליו, כמו גם לסעיף 19ה העוסק בתיקון ביזמת פקיד הרישום, שאז על פקיד הרישום לתת הזדמנות למי שהפרט מתייחס אליו, **"להשמיע טענותיו ולהביא ראיותיו".**

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

54. ההנחיה קובעת כי ככלל, יש להתנגד לבקשה לשינוי פרטי מרשם של נפטר מהנימוקים לעיל (עמ' 3-4 להנחיה). אולם גם בהנחיה קיים חריג של מקרה בו בוצעה בדיקה גנטית. וכך קובעת ההנחיה:

"לאור האמור, כשמוגשת תביעה לתיקון פרטי מנוח במרשם האוכלוסין כעניין ישיר, ככלל יש להתנגד לתיקון פרטי המנוח במרשם, ולהפנות את התובע להגיש תביעה נגד בעלי דברו האמיתיים כגון היורשים. על הפרקליט לטעון שיש להסב תביעה ישירה לתיקון פרטי מנוח במרשם האוכלוסין לתביעה בה עניין השינוי או תיקון מרשם האוכלוסין יהיה עקיף-אינצידנטלי. לחלופין יש להסב את התביעה לתובענה לסעד הצהרתי, אשר ככל שיתקבל לא יהיה בו כדי להביא לתיקון פרטי המנוח במרשם האוכלוסין. במקרים שבהם הסעד הצהרתי נדרש לצורך התנהלות התובע אל מול מדינה זרה (למשל לצורך הנפקת דרכון זר), יש להיוועץ גם בלשכה המשפטית במשרד החוץ לצורך גיבוש העמדה"

כלומר, בהנחיה עצמה יש הוראה להפנות את המבקש לפנות לבית המשפט המוסמך לקבל סעד הצהרתי, אך באותה נשימה נקבע כי סעד הצהרתי זה, של בית משפט מוסמך בישראל, לא יירשם במרשם. אני סבורה, כאמור, כי אין מקום לפרשנות זו, וכי אי הכרה בפסק דין של ערכאה מסומכת, סותר את לשון החוק לעניין רישום על סמך תעודה ציבורית.

פסיקת בתי המשפט לגבי שינוי פרטי מרשם של נפטרים

55. להלן אביא את הפסיקה שעסקה בשינוי פרטי מרשם של מי שאינם עוד בין החיים, מרביתה של בתי משפט לענייני משפחה, העוסקים מטבע הדברים בעניינים אלו. פסיקה, שכפי שניתן לראות, אינה אחידה. במקרים רבים נדונו בקשות לשינוי תאריך הלידה של נפטר הנקוב במרשם, במסגרת סמכותם של בתי המשפט לענייני משפחה לדון בהליכים לפי חוק קביעת גיל, התשכ"ד-1963 (להלן: **חוק קביעת גיל**). ההלכה בעניין קביעת גיל של אדם שנפטר נקבעה לראשונה בע"א (מחוזי חיפה) 179/66 פ'. צ'. נ' **היועץ המשפטי לממשלה ואח'** (פס"מ נו 215, 05/01/1967 LawData) להלן: **עניין צלאבי**). שם התקבל ערעור על פסק דין של בית משפט השלום בחיפה שקבע כי אין בית המשפט סמכות ליתן פסק דין הצהרתי לגבי גילו של אדם שנפטר, משום שמנוח אינו "אדם" במובן סעיף 1 לחוק קביעת גיל. כב' השופט רבינוביץ קיבל את הערעור וקבע כי כל אדם רשאי לבקש קביעת גיל, גם לגבי אדם אחר, וגם אם האחר נפטר:

"5. נדמה לי שלשונו של ס' 1 של החוק הנידון אינה כוללת כל הגבלה שהיא שהאדם הנזכר בו חייב להיות דווקא אדם בחיים. אדם אינו חודל להיות כלול במנוח הכללי של "אדם" לאחר מותו ואם במותו מתהווים שינויים משפטיים לגבי זכויותיו וחובותיו הרי אין בכך כדי להוציאו מגדר "אדם" לכל דבר שנוגע לתיאורו ולו גם לאחר מותו. גילו של אדם מתייחס למצב שהיה קיים בחייו ואינני רואה טעם לקבוע כי מצב זה ניתן לקביעה אך ורק בעוד האיש הנידון בין החיים. ...

6. מלשון סעיף 1 מהוראות של הסעיפים הבאים אין כל ספק שכל אחד רשאי לבקש קביעת גילו הוא וגם של אדם אחר, ואין החוק מוגבל לבקשתו של האדם עצמו. ברור אם כן שהמערערת היתה רשאית לבקש פס"ד הצהרתי ביחס לגילו של בעלה לו היה בחיים, גם לפי טענת המשיבה, לא מצאתי כל הוראה בחוק הנידון שתשלול אפשרות זו רק מהטעם שהבעל נפטר."

(הדגשות שלי. מ' א' ג').

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

56. בניגוד לדברים אלו בתמ"ש (משפחה תל אביב-יפו) 25860/97 עזבון המנוחה רחל כהן ז"ל
נ' היועץ המשפטי לממשלה 12 (נבו 14.8.1997), קבע כב' השופט יהודה גרניט כי אף שאדם נותר
אדם גם לאחר מותו, לא ניתן לשנות את גילו כלפי כולי עלמא לבקשת אדם אחר:

"מכל האמור לעיל מתבקשת המסקנה כי הואיל וקביעת גיל לפי חוק קביעת גיל
פועלת כלפי כל העולם והיא כעין סטאטוס, לפיכך בקשה קביעת גיל עפ"י חוק
קביעת הגיל, רשאי להגיש רק האדם עצמו; במידה והאדם לא עשה זאת בחייו, יש
לראות בגילו כפי שהיה רשום בגילו לגבי כל העולם. דעתי זו מתחזקת מדבריו של
הנשיא אגרנט בפס"ד ענבי שקבע כי "כיוון שענין גילו של אדם עשוי להעניק לו
זכויות או להטיל עליו חובות, הרי שענין זה יורד למעמדו האישי". שינוי גילו של
אדם לאחר מותו עשוי להעניק לו או ליורשיו זכויות או להטיל עליו או על יורשיו
חובות ואף מטעמים של מדיניות משפטית יש להמנע מכך ולהביא לדברים כגון אלה
סוף".

(הדגשות שלי. מ' א' ג').

באותו מקרה קבע כב' השופט גרניט כי נדרש לקבוע את גילה של המנוחה רק לצורך קבלת כספי
ביטוח חיים ולא לכל עניין וכלפי כל העולם, ולכן לא נדרש דיון לפי חוק קביעת גיל והמדינה אינה
בעלת עניין, אלא די שיינתן פסק דין הצהרתי בהליך בין הצדדים הנדרשים בלבד. בדומה לכך, ציין
כב' השופט יונה אטדגי בה"פ (שלום תל אביב-יפו) 200496/08 רפאל דמר נ' מדינת ישראל - היועץ
המשפטי לממשלה 9 (נבו 20.11.2008 להלן: עניין דמר) כי:

"אין כל מניעה, לדעתי, הן על פי לשונו של חוק קביעת גיל והן על פי תכליתו, להגביל
הגשת תביעה - עיקרית ועצמאית - על פיו, כשזו מוגשת על ידי האדם, שלגביו
מבוקשת הקביעה או מבוקש התיקון, בעצמו, וכשהיא מוגשת במהלך חייו בלבד,
ולשלול את האפשרות להגשת תביעה כזו על ידי אדם אחר ולאחר מותו של האדם,
לגביו מתבקשת הקביעה".

57. עם זאת, באותם מקרים לעיל, המבקשים היו מעוניינים בסעד ספציפי, כך שעל אף שביקשו
את שינוי המרשם, יכולים היו להסתפק בסעד הצהרתי בלבד מבלי שהקבוע בו יירשם במרשם, מה
שאין כן במקרה שלפניי. במקרים אחרים קבע בית המשפט לענייני משפחה כי אין בסמכותו להורות
על תיקון המרשם בעקבות מתן פסק דין הצהרתי, תוך הפניית המבקשים להליך מנהלי (ראו, למשל,
תמ"ש (משפחה חיפה) 22480/07 שחם דבורה נ' מדינת ישראל - היועץ המשפטי לממשלה (נבו
28.1.2008); תמ"ש (משפחה חיפה) 28275-02-23 פלונית נ' משרד הפנים רשות האוכלוסין
וההגירה (נבו 16.10.2023); שם ציין בית המשפט כי הסמכות להורות לרשות לתקן את המרשם
היא לבית המשפט לעניינים מנהליים, ותמ"ש (משפחה חיפה) 2758-04-23 אלמוני נ' משרד הפנים
רשות האוכלוסין וההגירה (נבו 11.10.2023)).

58. כך גם בית המשפט המחוזי, בשבתו כבית משפט לערעורים על פסקי דין של בית המשפט
לענייני משפחה, (עמ"ש (מחוזי ת"א) 16386-04-19 מדינת ישראל נ' שמואל ניסים ואח' (לא
פורסם)), קבע אמנם כי לבית המשפט לענייני משפחה אין סמכות להורות לרשות לתקן את המרשם
אך הוסיף, כי על המבקשים לפנות בעניין זה בהליך מנהלי.

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

59. בנוסף, קיימים פסקי דין של בית המשפט לענייני משפחה בהם נמתחה ביקורת על בקשת המדינה שלא לרשום במרשם את הפרטים שעליהם הוצהר במסגרת פסק דין הצהרתי. למשל, בת"ג (משפחה תל אביב-יפו) 29968-08-18 פלוני נ' משרד הפנים - היועץ המשפטי לממשלה (נבו 19.2.2019) (להלן: עניין פלוני 18) התבקש בית המשפט לענייני משפחה לתקן את שנת לידת המנוח מ-1908 השגויה ל-1909 – נתון שכשלעצמו לא היה שנוי במחלוקת. הנימוק להתנגדות משרד הפנים לתיקון הרישום היה שלא ניתן לשנות פרטי רישום של מי שנפטר, בית המשפט הכריע לטובת התובעים, והביא ביקורת כלפי הרשות:

19. הפרשנות המוצעת על ידי התובעים ולפיה ילדו ונכדו של המנוח, זכאים לתקן את הרישום השגוי על אודות המנוח, היא פרשנות צודקת ונכונה. מנגד, סירובה של המדינה להיעתר לעתירתם, ומבלי שמתלווה להתנגדות זו כל נימוק שיש בו משום הגנה על עקרונות מוסר, משום חתירה להגיינות או אפילו תום לב וסבירות, היא התנגדות בלתי ראויה בעיניי.

20. אודה ולא אבוש; זולת היצמדות דווקנית לפרשנות מצומצמת של הוראת החוק אין באמתחתה של הנתבעת כל נימוק מבורר מדוע אין עלי לקבל את עתירת התובעים ומדוע יש להכביד עליהם בקבלת עתירתם לצורך קבלת הדרכון האירופי.

21. אשר על כן, הריני לקבוע כי אין כל מניעה שאת העתירה לשינוי פרטי המרשם יגישו גם קרוביו של המנוח, אשר הוכיחו כי המנוח אכן נולד בשנת 1908.

22. בשולי הדברים, וכאמור לעיל, אין עלי אלא להביע צער על כי רשויות המדינה ביכרו להכביד על התובעים תוך הגנה, לכאורה, על אינטרס שספק אם קיים. בכל הכבוד, לא כך מצופה מרשות שלטונית."

60. בפסק דין נוסף, נקבע אמנם כי לבית המשפט לענייני משפחה אין סמכות להורות על שינוי פרטי המרשם, אך בית המשפט מתח ביקורת על התנהלות הרשות בהקשר זה, תוך שציין כי הסמכות לדון בעניין נתונה וודאי לבית המשפט לעניינים מנהליים (תמ"ש (משפחה חיפה) 6128-05-23 פלוני נ' משרד הפנים רשות האוכלוסין וההגירה (נבו 18.10.2023) (להלן: עניין פלוני 23)). גם באותו מקרה, הותירה הרשות את קבלת הצו ההצהרתי לשיקול דעת בית המשפט. הרשות, אף שלא הביעה עמדה לגבי האוטנטיות של המסמכים שהציג התובע באותו עניין, עמדה על עמדתה כי הסעד שיינתן לתובע לא ישליך על המרשם, לאור פטירת המנוחים. בית המשפט לענייני משפחה קבע כי אין בסמכותו להורות לרשות לתקן את מרשם האוכלוסין, ונתן סעד הצהרתי כמבוקש מבלי לעמוד על תיקון התביעה, על סמך התעודות הרומניות שהציג התובע, ותוך שהביע ביקורת נחרצת כלפי הרשות, והמדינה (פס' 17 לפסק הדין)

"אמנע מלהרחיב בהקשר למשמעות של הנחיה 16.14, ולו מן הטעם שהליכים הנוגעים לתיקון המרשם נדונים בבית המשפט לעניינים מנהליים. יחד עם זאת יש מקום להביע את חוסר הנוחות של בית המשפט על רקע נוהל 2.9.0001. לא אחת מונחות על שולחנו של בית משפט זה תובענות למתן סעד הצהרתי ביחס לפרטי מרשם הנוגעים למי שהלך לעולמו. כשם שבואר לעיל, אין בכוחם של הליכים אלה לתקן את המרשם, ורשות האוכלוסין וההגירה מסכימה למתן סעדים אלה, בכפוף לכך שלא ישנו מן המרשם (מתוקף הנחיה 16.14 לעיל). לא אחת עולה מהסימוכין שמציגים התובעים שהמידע הנקוב במרשם אינו נכון, וכי לטענות התובעים יש אינדיקציה במרשם ו/או בתיק המנוח. אף על פי כן, רשות האוכלוסין וההגירה אינה עומדת על האפשרות הקיימת לתקן את המרשם מקום בו "הפרט החסר או הטעון תיקון מופיע בתיק המרשם של המנוח" – לכל הפחות אינה עומדת על אפשרות זו בעמדתה המובאת בפניי בית המשפט. בכך לכאורה יש מחלל העומד בניגוד לתכלית

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

המצויה בבסיס המרשם, לשקף פרטים מדויקים ומעודכנים לגבי תושבי המדינה, ולהוות ראיה לתוכנו. חוסר נוחות עולה עוד למקרא הנחיות 16.14, שאינן מנחות את רשות האוכלוסין וההגירה להביא לידיעתו של בית המשפט את האפשרות הקיימת לתקן את המרשם בנסיבות הנקובות בנהל 2.9.0001. לכאורה יש במחדלים אלה לחתור תחת שלמות המרשם ותכליתו – עליהן מופקד הנתבע עצמו.
(הדגשות שלי – מ' א' ג').

61. במקרים הבודדים שהגיעו לפתחו של בית המשפט לעניינים מנהליים בהקשר זה, לא נדונה לגופה השאלה הניצבת לפניי, האם פרשנות החוק מאפשרת לבית המשפט לעניינים מנהליים להורות על שינוי פרטי מרשם של נפטר, בעיקר לאחר שניתן פסק דין הצהרתי בבית המשפט לענייני משפחה הקובע את העובדות המבססות את הצורך בתיקון המרשם. במקרה אחד הניח בית המשפט את הדבר כמובן מאליו, ובאחרים הדבר לא נדרש לגופו. כך, בעת"מ (מינהליים חי') 5788-11-18 **ישי ארנון נ' משרד הפנים עכו** (נבו 30.1.2019), טענה הרשות בראש ובראשונה כי אין לבית משפט סמכות להורות על שינוי פרטי נפטר במרשם לאור סעיף 19ד' לחוק, שכן לפי לשון החוק ניתן לשנות את הרישום רק לבקשת תושב, המוגדר כמי שנמצא בישראל. עוד טענה הרשות באותו עניין כי אין סמכות עניינית לבית המשפט לעניינים מנהליים וכי על העותר לפנות לקבלת פסק דין הצהרתי בבית המשפט לענייני משפחה. בית המשפט דחה את הטענה בדבר הסמכות העניינית של בית המשפט לעניינים מנהליים, וקבע כי לבית המשפט לעניינים מנהליים סמכות לדון בעתירה שכן חוק בתי המשפט לעניינים מנהליים מסמיך את בית המשפט לדון בעתירות בנוגע למרשם (פרט 12(10) לתוספת לחוק בתי המשפט לעניינים מנהליים). אשר לטענה לפיה ניתן לשנות רישום רק על פי בקשת מי שפרטי הרישום נוגעים אליו קבע השופט שפירא כך: **"בענייננו, התושב שהרישום מתייחס אליו איננו בין החיים ולכן איננו יכול לפנות בעצמו ולכן העותר שהינו בנו, פנה לתיקון הרישום."** השופט שפירא לא ראה כל קושי לעניין זה. באותו מקרה, כיון שהרישום בתעודת הפטירה לא היה ברור, החזיר בית המשפט את התיק לרשות, לבחינה מחדש של נכונות הרישום לפי תעודת הפטירה ששימשה לרישום המקורי, או לפי ראיות אחרות כשיקול דעת הרשות, לרבות דרישה ל"בירור עובדתי במסגרת של הליך לסעד הצהרתי שיבורר בבית המשפט המוסמך" (שם, בסיכום הדברים בעמ' 5). היינו, נקבע, כי לו יתברר שהרישום אינו נכון, אם באמצעות בירור שתערך הרשות, אם באמצעות הכרעה של בית המשפט המוסמך, ניתן יהיה לשנות את הרישום על פי בקשת בנו של המנוח.

62. בעת"מ (מינהליים י-ם) 5901-03-19 **עמרם אלפסי נ' משרד הפנים** 3-4 (נבו 16.5.2019) נדחתה עתירה להורות למשרד הפנים לתקן תעודת פטירה של מנוחה כך שיירשם שנפטרה בעת שהיתה אלמנה ולחילופין להנפיק מסמך המאשר את דבר אלמנותה של המנוחה. כב' השופט עודד שחם, קבע כי המנוחה התאלמנה, אך לא הורה לפקיד הרישום לשנות את המרשם. השופט שחם עמד על הקושי הנובע מפרשנות המונח תושב, לשנות פרטים בנוגע לנפטר, וקבע: **"נוכח הוראות אלה, אליהן לא התייחס העותר, עולה כי יש בסיס בדין לעמדת המשיב, לפיה המסגרת החוקית הקיימת אינה מאפשרת תיקון רישום הנוגע לאדם שנפטר"**. עם זאת, העותר באותו עניין כלל לא התייחס לסוגיה זו, והסתפק במסמך שיאשר כי המנוחה נפטרה כאלמנה, מסמך שנדרש, באותו

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

עניין, לאפוטרופוס הכללי לצרכי ירושה. על כן, ניתן בבית המשפט לעניינים מנהליים פסק דין הקובע כי המנוחה הייתה אלמנה בעת פטירתה, מבלי שניתנה הנחיה לשנות את המרשם.

63. בעת"מ (מינהליים מרכז) 56215-01-22 יצחק יצחק (שעתאל) נ' משרד הפנים (נבו 7.9.2022) לא הייתה מחלוקת של ממש בין הצדדים בדבר מצבה האישי של המנוחה קודם לפטירתה, והם הסכימו כי יינתן פסק דין הצהרתי בעניין (שנדרש להם למטרה ספציפית). לאור האמור לא התעוררה שאלת תיקון המרשם של פרטי מרשם לגופה, ובית המשפט הסתפק במתן פסק דין הצהרתי מוסכם.

הפרשנות הראויה וחובות הרשות

64. אני סבורה כי אין להשלים עם מצב שבו המרשם אינו משקף את המידע הנכון, כאשר בית משפט לענייני משפחה קובע בפסק דין הצהרתי כי המצב לאשורו שונה מהרשום במרשם, והרשות מסרבת לרשום את הפרטים על פי פסק הדין.

הרשות, בסרבה לשנות פרטי מרשם של מי שנפטרו, העלתה שלושה נימוקים עיקריים. הנימוק הראשון קשור לפרשנות החוק. לטענתה, לשון החוק, ובעיקר הגדרת תושב כמי "שנמצא בישראל", אינה מאפשרת לשנות פרטי מרשם של נפטרים שאינם עונים על הגדרה זו. הנימוק השני נוגע להשפעה שיש למרשם על צדדים שלישיים, וכאשר מדובר במי שאינם בין החיים לא ניתן לבדוק ולברר את הדברים. הנימוק השלישי נוגע לשמירה על כבוד הנפטר ופרטיותו, על-ידי כך שלא ישנו את פרטי המרשם לאחר מותו בהעדר הסכמתו. אפתח בפרשנות החוק, ולאחר מכן אדון בנימוקים האחרים.

פרשנות חוק מרשם האוכלוסין

65. אני סבורה כי הוראות החוק ופרשנות החוק, לאור התכלית החקיקתית והבסיס הרעיוני לו, מאפשרים להורות על תיקון פרטי רישום של נפטר לבקשת בן משפחה, לצורך מימוש זכויותיו של בן המשפחה הנותר בחיים. בוודאי כך, כאשר העובדות המחייבות תיקון המרשם, נקבעו בפסק דין של ערכאה מוסמכת בישראל

תכלית החוק, כפי שהובאה בדברי ההסבר ובפסיקה, היא ליצור מאגר ובו נתונים סדורים כל תושבי ואזרחי המדינה, בין שהינם בחיים, ובין שאינם עוד בין החיים. כפי שעולה מהפסיקה, פקיד הרישום חייב לתקן את המרשם כאשר נמסרת לו תעודה ציבורית, שממנה עולה כי המרשם אינו נכון. כך נפסק שוב ושוב על ידי בית המשפט העליון לגבי תעודות ציבוריות מחו"ל בהקשרים רבים ושונים, ולאחרונה בעניין נישואי יוטה, וכך וודאי הם פני הדברים כאשר מדובר בפסק דין של ערכאה מוסמכת בישראל.

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

הגדרת תושב כמי ש"נמצא בישראל"

66. אשר לפרשנות החוק, טוענת הרשות, כאמור לעיל, כי כיון שהגדרת "תושב" עוסקת במי "שנמצא" בישראל, וכיון שמי שנפטר לא "נמצא" בישראל, הרי שלא ניתן לשנות את המרשם של מי שנפטר. אני סבורה כי אין מקום לקבוע שאין לשנות פרטי נפטר, בהסתמך על מסקנה זו שמסיקה הרשות מהגדרת המונח "תושב".

67. אשר ללשון החוק, נראה כי הכוונה בהגדרת "תושב", כמי שנמצא בישראל, לא הייתה לייחד את האפשרות לשנות פרטי מרשם רק למי שהינו בין החיים. כפי שעולה מדברי ההסבר והפסיקה, התיבה "נמצא בישראל" הוכנסה לסעיף ההגדרות בהתייחס למרשם התושבים שקדם לחוק. הכוונה הייתה לאחד את מרשם התושבים כפי שנוהל על פי פקודת מרשם התושבים שקדמה לחוק, עם המרשם על פי פקודת בריאות העם שבו נרשמו לידות ופטירות. ראייה לכך ניתן למצוא בכך שבחוק נקבע כי הוא חל גם על אזרחים ישראלים הנמצאים מחוץ לישראל, המחויבים להודיע על שינוי בפרטים רשומים לגביהם (לרבות מצב אישי, הולדת או אימוץ ילדים ופטירה). הגדרת "תושב" מופיעה בסעיף 1(א) לחוק, הכולל הגדרות כלליות. הכללת פרטיהם של אזרחים ישראלים שאינם נמצאים בישראל במרשם קבועה בסעיף 1(ג): **"הוראות חוק זה המקנות זכויות לתושב או המטילות עליו חובות או הנוגעות לתושב יחולו גם על אזרח ישראלי שאינו תושב"**. כלומר הכוונה הייתה לכלול במרשם הן את כל התושבים הנמצאים בישראל, ושהיו רשומים במרשם טרם חקיקת החוק, ולהוסיף לצדם אזרחי ישראל שאינם נמצאים בישראל. קבלת טיעון הרשות תביא למצב שבו לא ניתן לשנות פרטי נפטר על סמך פרשנות הגדרת תושב כמי "שנמצא בישראל", אם חי בארץ קודם לפטירתו, אבל ניתן יהיה לשנות פרטי נפטר, אזרח ישראלי שחי מחוץ לישראל טרם פטירתו. מצב דברים זה אינו סביר ומעיד על כך שהגדרת תושב כמי ש"חי בישראל", לא באה כדי להוציא מי שאינו בין החיים.

68. עוד ראייה לכך שאין למנוע תיקון רישום של פרטי נפטר לאור פרשנות הגדרת "תושב", ניתן למצוא הן בנוהל שינוי פרטי נפטר, הן בהנחית היועמ"ש, הכוללים חריגים. היינו, הן הרשות, הן פרקליט המדינה, מכירים בכך שפרשנות התיבה "נמצא בישראל", אינה מונעת לחלוטין תיקון המרשם של פרטי נפטר. גם באותם מקרים מדובר במי שאינו "נמצא בישראל".

69. אשר לנוהל שינוי פרטי נפטר של רשות האוכלוסין וההגירה - הנוהל מאפשר תיקון המרשם במקרה שיש מסמכים המעידים על הצורך בתיקון בתיק המרשם או במקרה של טעות סופר ברורה. גם במקרים אלו הנפטר אינו "נמצא בישראל". בנוסף ובעיקר, מתייחס הנוהל במפורש למקרים בהם ניתן פסק דין הצהרתי בנוגע לפרטי מרשם של נפטר. סעיף 4.7 לנוהל קובע כך: **"במידה ויוצג פסק דין ישראלי הצהרתי על שינוי פרטי מרשם של הנפטר, יש לבדוק אם בפס"ד ניתנה החלטה מפורשת למשרד הפנים לתקן פרטי המרשם של הנפטר והאם היתה התערבות יועץ משפטי לממשלה במעמד פס"ד. החלטות כאלה יש להעביר אל אגף מרשם וביומטרי לבדיקה והחלטה"**.

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

טענת הרשות שלפיה לא ניתן לתקן את המרשם של נפטר, גם כאשר ניתן פסק דין הצהרתי לאחר התייצבות היועמ"ש, מאיינת למעשה הוראה זו שכן, בפועל אינה מותירה שיקול דעת של אגף מרשם וביומטרי, שאליו יש להעביר את העניין על פי הנוהל.

70. גם הדוגמא המובאת בהנחית פרקליט המדינה, בסעיף 19, מצביעה על כך שהפרשנות לפיה כיון שנפטר אינו "נמצא בישראל", לא ניתן לשנות את פרטי הרישום, אינה הפרשנות הראויה. הדוגמא המובאת בהנחיה למקרה חריג כזה, הוא מקרה בו נערכה בדיקה גנטית לקשרי משפחה. בהנחיה ניתן נימוק לכת ולפיו (סעיף 19):

" זאת, היות שתוצאות הבדיקה הגנטית מהוות ראיה חותכת לקשרי המשפחה הנטענים, וגם לו המנוח היה בין החיים, לא יכול היה להתנגד לממצאים אלו. גם במקרים חריגים אלו יש לוודא שהנוגעים בדבר (כגון היורשים, המעסיק, המוסד לביטוח לאומי), ככל שקיומם של אלו ידוע, יהיו צדדים להליך ושעמדתם תישמע."

אולם, גם במקרים אלו מדובר במי שנפטר, ולכן אינו "נמצא בישראל", מה שמלמד על כך שזו לא הפרשנות הראויה של הסעיף. אשר להמשך הסעיף, שיש לוודא שהנוגעים בדבר יהיו צדדים להליך ועמדתם תישמע, דבר זה ניתן לוודא גם במקרים אחרים בו מתבקש שינוי פרטי נפטר.

מהאמור לעיל עולה כי גם פרשנות החוק על פי הרשויות – פרקליטות המדינה ורשות האוכלוסין, אינה תומכת במסקנה שלפיה לא ניתן לשנות פרטי נפטר, אך לאור התיבה "נמצא בישראל".

חובת רישום מכוח תעודה ציבורית

71. החוק עצמו, הפסיקה לעניין חובת רישום על פי תעודה ציבורית, כמו גם נהלי הרשות, מחייבים את פקיד הרישום, לרשום שינויים על פי תעודה ציבורית, הכוללת גם פסק דין של ערכאה מוסמכת בישראל. הפסיקה העניפה שהובאה לעיל הבהירה כי אין מקום לפקיד הרישום, אלא במקרים חריגים, להרהר ולערער על תעודה ציבורית שכזו. במקרים מורכבים מפנים את המבקשים לבית המשפט כדי לקבל פסק דין הצהרתי בנוגע לפרטים הנכונים אותם יש לרשום במרשם. פסק דין של ערכאה מוסמכת בישראל מהווה, כאמור, תעודה ציבורית. על כן, חובה על הרשות לשנות את פרטי המרשם על סמך פסק דין של ערכאה מוסמכת בישראל, והדבר אינו נתון לשיקול דעת פקיד הרישום.

נימוקים נוספים לחובת תיקון המרשם על בסיס פסק דין הצהרתי

72. שיקולים נוספים להם טוענת הרשות כנגד אפשרות תיקון המרשם, אינם נוגעים לפרשנות החוק, אלא לשיקולים אחרים כמו פגיעה בזכויות צדדים שלישיים, או בכבוד הנפטר. חששות אלו ניתן לאיין כמעט לחלוטין, כפי שאבהיר, כאשר העובדות נקבעות בפסק דין של בית המשפט לענייני משפחה.

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

73. משניתן פסק דין לענייני משפחה הקובע עובדות המחייבות תיקון המרשם על פקיד הרישום לתקן את הרישום על פי פסק הדין. הדבר מתחייב בראש ובראשונה מהוראות חוק מרשם אוכלוסין, כפי שפרטתי לעיל, אך לצד זאת קיימים שיקולים נוספים:

74. **כבוד הדדי בין הרשויות** – השיקול הראשון נשען על כבוד הדדי בין רשויות המדינה, הקשורים במשילות ובממלכתיות. לא יתכן כי הרשות המבצעת, במקרה זה פקיד הרישום, תתעלם מפסק דין של הרשות השופטת, הקובע עובדות המחייבות תיקון המרשם. בעיקר כך, כאשר המדינה מצפה, ממדינות זרות, לכבד את פסקי הדין, ואף מפנה את העותר להציג את פסק הדין ההצהרתי לפני שלטונות איטליה, לצורך קבלת האזרחות. כך גם, כשהחוק עצמו מחייב רישום תעודה ציבורית מחו"ל. אין להלום כי מדינות זרות יתבקשו להסתמך על פסק דין של בית משפט בישראל, בעוד שבישראל, לא ניתן יהיה לרשום פרטים שנקבעו בפסק דין כאמור. בדומה, לא ניתן להלום כי הרשות תשנה פרטי מרשם על סמך תעודות ציבוריות מחו"ל, אך תמנע משינוי המרשם על פי פסק דין שניתן בישראל.

75. **שמירה על זכויות הנפטר וצדדים שלישיים** – אחד החששות שמעלה הרשות הוא, כי אם ישונה המרשם לגבי פרטי אדם שכבר אינו בין החיים, עלולים להיפגע פרטיותו וכבודו, כמו גם זכויות צדדים שלישיים. אולם, לא כך הם פני הדברים שעה שמדובר בפסק דין של בית משפט, הבוחן את הראיות, ורשאי לזמן צדדים שלישיים העלולים להיפגע ולבחון את חומר הראיות עליו מתבסס הצורך בשינוי. פסק דין ניתן לאחר שבית המשפט בוחן פגיעה אפשרית בזכויות ומאזן בין הזכויות השונות של הצדדים הנוגעים בדבר, לרבות האינטרס הציבורי.

76. הרשות טוענת כי בהתנגדותה לשינוי המרשם, היא מגנה על זכות הנפטר לכך שהרישום לאחר מותו יישאר כפי שהיה בימי חייו, אף אם הוא שגוי. אני סבורה כי זכותו של כל אדם לרישום המשקף את האמת הן בחייו, הן לאחר מותו. בנוסף, זכותו של כל אדם אינה עומדת לבדה, אלא יש לאזן בינה לבין זכויות אחרים והאינטרס הציבורי. אשר לאינטרס הציבורי, ממנו נגזר הצורך החיוני, עליו עמדתי לעיל, בקיום מרשם אוכלוסין נכון המשקף את המציאות כפי שהיא ולא מרשם שגוי, המשקף טעויות שלא תוקנו מסיבות שונות בעבר. אשר לזכויות המנוח וצדדים שלישיים, על הרשות להעלות טיעונים בהקשר זה, ככל שהם קיימים לפני בית המשפט לענייני משפחה, במסגרת תגובת היועמ"ש. לו הייתה הרשות, חלף הסכמה לפסק דין הצהרתי, תוך הסתייגות מתיקון המרשם, מעלה טיעונים מסוג זה במסגרת ההליך בבית המשפט לענייני משפחה, היה בית המשפט לענייני משפחה מכריע בהם לגופם. כך, ניתן למשל, להודיע על ההליך לצדדים שלישיים שיתכן שיפגעו. הרשות אינה רשאית להחזיק במקל בשני קצותיו, מחד, להסכים למתן פסק דין הצהרתי, מבלי להעלות כל סייג או התנגדות לפני בית המשפט לענייני משפחה (שלשם כך בדיוק ניתן לה מעמד במקרים אלו) ומאידך, לסרב לתקן את המרשם משניתן פסק דין כאמור.

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

77. זאת ועוד, חובת הרשות כנגזרת מחובת ההגינות המוטלת עליה במשפט המנהלי, להעלות טיעונים הנוגעים לזכויות הנפטר או צדדים שלישיים בכל מקרה נתון, בהסתמך על נסיבותיו, כך שבית המשפט יוכל לבחון את הדברים ולהכריע בהם. אם הרשות סבורה כי במקרה נתון אין די במסמכים שהוצגו או בהצהרות שניתנו, או שהיא סבורה כי זכויות צדדים שלישיים עלולות להיפגע, עליה להעלות טיעונים אלו לפני בית המשפט הדין בבקשה לפסק דין הצהרתי בנוגע לנתונים.

78. את הקושי שבתיקון הרישום של פרטי נפטרים אשר משליך כלפי כולי עלמא, ואת החשש לפגיעה בכבודם של נפטרים או פרטיותם לאחר פטירתם, ניתן לפתור בהתנית פרטי רישום של נפטר בפסק דין של ערכאה מוסמכת, שבו יקבעו אותן עובדות, כאשר לרשות יש מעמד להתנגד למתן פסק דין בנימוקים קונקרטיים בנסיבות כל מקרה ומקרה, אם יש כאלה.

79. הימנעות הרשות מבחינת התשתית העובדתית בכל מקרה ומקרה תוך השארת שיקול הדעת לבית המשפט לענייני משפחה ליתן צו הצהרתי שלא ישפיע על המרשם, שהפכה לפרקטיקה מקובלת במקרים דוגמת המקרה שלפניי, מהווה הפרה של הרשות את חובת ההגינות שלה. זאת, הן בעצם המחדל לבחון את התשתית העובדתית, ויציאה ידי חובה בנקיטת עמדה גורפת חסרת נפקות שלא מיישמת הלכה למעשה את חובתה לקבל החלטה עניינית על בסיס התשתית העובדתית הרלוונטית; הן בהכבדה על האזרחים הנשלחים לקבל פסק דין הצהרתי, שאין בכוונת הרשות לתקן את המרשם לפיו, על אף הוראת החוק שלפיה פסק דין של בית המשפט יהיה בסיס מספיק לתיקון המרשם, בלי הבחנה בין אדם חי לבין נפטר, אף בעניינים המהותיים של דת, לאום ומצב משפחתי. אם הרשות תמלא חובה זו, בית המשפט יהיה ער לשיקולים הרלוונטיים ולאינטרסים השונים, ויוכל לאזן ביניהם, ולקבוע מה מצב הדברים לאשורו.

80. **שלמות המרשם** – נימוק נוסף לחובת תיקון המרשם בעקבות פסק דין הצהרתי של ערכאה מוסמכת, נוגע לשלמות ונכונות המרשם. כפי שחזרתי וציינתי, ראוי הוא כי מרשם האוכלוסין יהיה מדויק ככל הניתן. לשם כך קובע החוק חובת הודעה על שינוי פרטים המופיעים במרשם ואף הוראות פליליות למי שאינו מודיע על שינוי שרישומו נדרש. לפיכך, מחויבים גם אזרחים שלא נמצאים בישראל בעת השינוי, על עדכון פרטים. לא ייתכן כי יהיה פסק דין של בית משפט מוסמך הקובע עובדתית קיומו של פרט במרשם, והמרשם לא יתוקן בנוגע לאותו פרט. המשיבה לא חולקת על כך כאשר מדובר במי שהינם בין החיים, ופעמים רבות אף מפנה את מי שמבקש תיקון במרשם לקבל פסק דין מבית המשפט לענייני משפחה. אין מקום כי במקרה של נפטרים הדבר יהיה שונה. לכך חשיבות יתרה בעידן הדיגיטלי, שכן כל המאגרים נגישים באופן מקוון, ואין להלום כי חיפוש על פרטים הנוגעים לאדם מסוים (פרטים גלויים או שניתן לבקשם) יעלה במאגר פסקי הדין כי אותו אדם מת כשהיו לו ילדים (במקרה זה סבתו המנוחה של העותר), ומאגר אחר – מרשם האוכלוסין יעלה כי לא היו לה ילדים.

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

מכל האמור לעיל עולה כי על הרשות לשנות פרטי מרשם על סמך פסק דין הצהרתי של בית משפט או בית דין מוסמך בישראל ועליה לשנות את נוהל שינוי פרטים בהתאם, כמו גם את הנחית פרקליט המדינה.

81. לסיכום - באיזון כלל השיקולים, אני סבורה שהמדיניות הראויה הינה שכאשר מוצג לרשות פסק דין חלוט של בית משפט, לרבות פסק דין הצהרתי, הקובע כי פרטי רישום של אדם – חי או מת – שונים מאלה המופיעים במרשם האוכלוסין – יהיה על הרשות לתקן את הרישום בהתאם אליו. בהעדר הוראת חוק המגבילה את תיקון פרטי הרישום לגבי נפטרים – אין לייצר מניעה כזו בחקיקת משנה בנהלים או הנחיות.

לאור כל האמור לעיל, על הרשות לתקן את פרטי המרשם בהתאם לפסק דין של בית משפט או בית דין מוסמך.

מהכלל אל הפרט

82. העותר בעניין שלפניי טוען כי הזכות שלו ושל משפחתו, כמו גם זכותם של אביו ושל סבתו המנוחים, הן שמרשם האוכלוסין יסקף את פרטי הרישום הנכונים והמוסכמים, לרבות פרטי הנפטרים, וכי לא היו מתנגדים לכך אילו היתה יכולה עמדתם להישמע. אכן, פסק דינו של בית המשפט לענייני משפחה ניתן לאחר שהוצגו לו ראיות משכנעות שלפיהן אביו של העותר רחמים, הוא בנה של סבתו אסתר. יש להדגיש לעניין זה כי העותר הציג ראיות בהקשר זה, לרבות תצהיר של אמו, שממנו עולה כי סבתו של העותר ואביו ניהלו חיי משפחה מלאים כאם ובן, על כן אין להניח כי היו מתנגדים לתיקון המרשם, לו היו בחיים. העותר הבהיר גם את הסיבה, בשלה, ככל הנראה נוצרה הטעות במרשם. לדבריו, הדבר נבע מנסיבות העלייה לארץ של השניים, כשאביו רחמים הגיע במסגרת עליית הנוער, וכשאמו, הסבתא אסתר, עלתה אחריו, רחמים כבר היה בגיר ולכן לא נרשם כבנה. מבלי לקבוע מה מקור הטעות, אין כל סיבה כי טעות זו תיוותר חרותה לנצח במרשם, על אף הראיות שהציג העותר לעניין זה, ראיות שאושרו בפסק דינו של בית המשפט לענייני משפחה. הותרת המצב השגוי על כנו אינה משרתת את האינטרס הציבורי. ההיפך הוא הנכון – בראש ובראשונה לעניין תקינות המרשם.

83. לעניין זה יש ליתן משקל גם להתנהלות הרשות בעניינו של העותר. בתחילה, הופנה העותר לקבלת פסק דין הצהרתי בבית המשפט לענייני משפחה. בהליך שנוהל שם, נבחנו ע"י היועמ"ש המסמכים שהוצגו, כפי שעולה מהתנגדות היועמ"ש לרישום תאריך הלידה המלא של המנוח, אך לא הובעה כל התנגדות לגופם של דברים. כל שהתבקש בית המשפט הוא לסייג את החלטתו לעניין תיקון המרשם. נימוקי ההתנגדות הכלליים, בנוגע לאפשרות תיאורטית של השפעה על צדדים שלישיים, הועלו בדיעבד, בדיון לפניי, כאשר העותר ביקש את תיקון המרשם בהתאם לפסק הדין של בית המשפט לענייני משפחה.

בית משפט לעניינים מנהליים בתל אביב - יפו

עת"מ 23-08-36886 חיים מסוארי נ' רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

84. עוד יש לציין בהקשר זה, כי הנחיית פרקליט המדינה קובעת בסעיף 15 כי: "במקרים שבהם הסעד ההצהרתי נדרש לצורך התנהלות התובע אל מול מדינה זרה (למשל לצורך הנפקת דרכון זר), יש להיוועץ גם בלשכה המשפטית במשרד החוץ לצורך גיבוש העמדה." לא נטען כי הדבר נעשה במקרה זה וכי יש אינדיקציה כלשהי לכך שטענת העותר שלפיה הוא נדרש לשינוי המרשם לצורך קבלת דרכון איטלקי אינה נכונה. היה על הרשות לפעול לפי נהליה גם בהקשר זה.

סוף דבר

העתירה מתקבלת.

אני מורה לרשות לרשום במרשם האוכלוסין את הפרטים בנוגע לאביו של העותר רחמים, ולסבתו אסתר בהתאם לפסק הדין של בית המשפט לענייני משפחה בתמ"ש 18-10-54750 חיים מסוארי נ' היועץ המשפטי לממשלה (לא פורסם) מיום 31.03.2019.

כן אני מורה לרשות למסור בידי העותר תמצית רישום מורחבת לאחר תיקון המרשם.

נוהל הרשות והנחית פרקליט המדינה יתוקנו בהתאם לקבוע בפסק הדין.

הרשות תישא בהוצאות העותר ושכ"ט עו"ד בסכום של 15,000 שקלים.

ניתן והודע לצדדים היום, ד' חשוון תשפ"ה, 05 נובמבר 2024.

מיכל אגמון-גונן, שופטת